www.politikin-zabavnik.rs

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Belgien 3,10 EUR
BiH 3,75 KM
Great Britain 2,50 GBP
Greece 3,60 EUR
Deutschland 3,10 EUR
Italy 3,75 EUR
С. Македонија 112,00 ДЕН
Nederland 3,10 EUR
Österreich 3,10 EUR
Schweiz/Suisse 4,50 CHF
Slovenija 2,60 EUR
Sverige 35,00 SEK
USA 4,50 USD
France 3,10 EUR
Hrvatska 19,00 KN
Црна Гора 2,00 EUR

За све од 7 до 107!

21. 8. 2020. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXXXII • ЦЕНА 150 ДИНАРА • БРОЈ 3576

Јесте ли већ чули да...

ИНДИЈАНЦИ НЕ ЛОВЕ ЋУРКЕ

Hugo Pratt

Ripley's Веровали или не!

2-24

Јесте ли већ чули да...

... средишњу фреску заштитнице римокатоличке Цркве Узнесења Блажене Дјевице Марије у Београду окружују фреске светаца, међу њима је и фреска Светог Саве Српског ■

... реч пластика је грчког порекла и означава могућност обликовања, па су и пластични материјали добили назив према тој особини ■

... у САД постоји дванаест градова под именом Москва ■

... у мехурићу сапунице танки слој воде заробљен је као у сендвичу између два слоја молекула детерџента ■

... сладолед се првобитно правио без шећера и јаја ■

... пиринач је јединствен међу житарицама јер једини расте у води ■

... Морихеј Уешиба, оснивач аикида, једном приликом је сумо рвача оборио користећи само један прст ■

... удар електричне јегуље, снаге 0,5 киловата, може да нанесе човеку озбиљну повреду ■

... хормони раста, које лучи хипофиза, ослобађају се ноћу, за време спавања ■

... горила нема длаке на грудима иако је длакав по свим другим деловима тела ■

... Елвис Пресли (1935–1977), „краљ рокенрола", поред 33 албума која је званично објавио, играо је и у 32 филма ■

... Индијанци нису јели ћуретину зато што су убијање тако плашљиве птице сматрали знаком лењости. Иначе, у САД је од 1789. године на Дан захвалности, празник који се слави сваког четвртог четвртка у новембру, на трпези обавезна печена ћурка ■

DIK BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

Вампир који је волео камење

Тај 22. август 1923. године био је један од оних лењих летњих дана у престоници Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Ни Савамала није била изузетак. Тако су и житељи кућица у дворишту Босанске 61 проводили мирно по подне. А онда је почела киша. Камења.

У двориште је изненада долетело неколико повећих каменица и ударило у прозорска стакла. Велика ларма, па су становници излетели на прозоре и у двориште. Нигде никога! Тек што су се вратили у куће, почела је нова киша камења. Сад су се већ растрчали по дворишту и околини да би ухватили мангупа. А од мангупа поново ни трага.

Предвече је постало озбиљније. Камење је непрестано падало и прозори су пуцали један за другим. Станари су решили да потраже помоћ полиције. Стигли су из савамалског кварта и утврдили да су прозори заиста поразбијани, али да нема ничег другог сумњивог.

Полицајци су наставили својим послом. Испоставило се да невидљиви зликовац или шаљивџија није био далеко. Чим су они из кварта замакли за угао, камење је поново полетело. Само, сада су станари приметили да долази из оближње рупе. Отуда нико није вирио и ништа се није видело, осим гомиле камења и цигала, преостале од зидања оближње зграде.

Улица без прозора

Један шофер одважио се да сиђе у рупу, не би ли шаљивџију шчепао за врат. Како је крочио у рупу, то је нешто завитлало ваздухом, док га је по руци ударио оштар предмет и добрано расекао. Потом га је неко тако ударио у кук да је само зајаукао и побегао из рупе. После се клео да није видео живог створа у рупи и да не зна шта га је напало. Нека аветиња, сигурно. А станари су сложно закључили да ту

ЧУДО У САВА

Петнаестак дана су се престонички новинари утркивали ко ће први објавити вест да се дошло главе човеку који је изабрао необичан начин да се обрачуна с комшилуком и добрано намучио градску жандармерију...

Илустровао **Драган Максимовић**

нису чиста посла, да је нечије проклетство пало на двориште. Као, вампири се свете за нечији стари грех!

Нешто касније, прилике су се знатно погоршале. Камење је падало све брже, као да су невидљиве силе бомбардовале двориште. Сви прозори претворени су у срчу, док су се станари крили где год су могли. Стигла је и полиција, а преко три стотине радозналаца окупило се на улици.

Полицајци су неколико пута улазили у двориште и тог тренутка паљба би престала, а они нису могли да нађу никакав траг одакле је долетало камење. Чим би се повукли, камење је падало већом силином. Једном жандару каменица је пролетела тик поред главе. И тако до вечери. Када је паљба престала, станари су се одважили да се врате у домове и утврде штету. Страдало је преко тридесет прозора, док је двориште било пуно стакла и камења. Два жандара стајала су пред капијом, док су тројица отишла да претраже околна дворишта и уџерице. Поново нису никога нашли. Дотични вампир је, изгледа, отишао на спавање.

МАЛИ

Сутрадан је двориште освануло као током опсаде. Сви прозори, или оно што је од њих остало, били су заковани даскама. А тамо где је недостајало дасака трпао је ко је шта стигао. Од јоргана до столова и столица. Сви су се забарикадирали. Жандари су помно осматрали, а на улици се поново окупљала светина.

Рупа у зиду

И поред свих стражара, вампир је око поднева наставио с паљбом. Додуше, знатно мање него дан раније. Тек неколико каменица, као да је желео да подсети станаре да је још ту. Можда је и жандар с пушком на готовс утицао на веселника да престане с бомбардовањем. Или нека стручна баба, коју је један станар довукао. Она је од црквењака узела освећену водицу, крст и босиљак, па тако наоружана прошла кроз двориште. Прскала је сваки ћошак освећеном водом, прекрштавала крстом и непрестано говорила:

– Ако је ђаво, да Бог дâ да побегне. Ако је човек, да се ухвати!

Природно, појавило се још неколико „лекара за вампире". Нису желели да пропусте прилику. Они су непобитно утврдили да је ту умро неко ко није опојан, те да се сада јавља и баца камењем. Неки чича је препоручивао да умилостиве вампира. Требало би да се закоље прасе, испече на ражњу, да се донесе двадесет хлебова и неколико килограма сира, па да се доведу три свештеника који ће да читају опело том незнанцу.

Све је било мирно до предвече. А онда је вампир наставио, без обзира на појачано присуство жандармерије. Поново је алармиран кварт, па је изашло још жандара, детективи, писари, чак и начелник кварта.

Детективе су распоредили по околним двориштима и рушевинама. Неко се досетио да је то олакшавало вампиру да бомбардује. Шипražје и разваљена поткровља била су пуна службених лица. Само двориште поседнули су жандарми. На таван куће на броју 63 постављен је детектив а таван закључан. Свеједно, камење је и даље падало.

Старешина кварта први је спазио одакле стиже претња. На тавану суседне куће, оне на броју 63, нису затекли никога, осим детектива у ћошку. С тог тавана је могло да се прође до следећег, а ни тамо није било никога. Тек онда су уочили рупу у зиду. Начелник се клео да је видео белу руку која баца камен кроз ту рупу. Само, све је било замандаљено. Вампир није имао куда. За сваки случај, послали су по појачање. Новопридошли су претресали чак и ширу околину, укључујући и грађевину из Ломине улице. Поново без икаквог успеха и трага.

И старешина на положају

Станари су били слични погорелцима. Једва су се вратили касно те ноћи. Жандари су на једвите јаде обуздавали гомилу која се окупила на улици. Они су се разишли када су схватили да је вампир поново отишао на починак. Ноћ је била мирна.

Сутрадан, вампир као да се разгоропадио. Није му сметало ни присуство жандара. Једноме од њих, који је нешто раније стигао с бугарске границе, каменчина је пролетела неколико центиметара од главе. Вајкао се да је горе него на граници. Ако већ није погинуо од комита, има да страда усред престонице.

Ствар је постала озбиљна. Толико да је сам шеф Јавне безбедности, Поповић, дошао у уклету кућу. На све стране су постављане заседе, доведено је још детектива, али од вампира ни трага ни гласа. А радозналци су долазили као на корзо. Толико их је било да је вод жандармерије блокирао целу Босанску улицу. Сада је цео крај био у опсадном стању.

Кроз град су колале најфантастичније гласине, а томе су се прикључили готово сви градски листови. Говорило се да је ухваћен вампир, да је то неки радник, па га је светина линчовала. Потом да су ухваћена двојица, па тројица. А камење је и даље падало.

Вампир, наизглед, као да се мало смирио. Ноћ је била уобичајено мирна, а сутрадан је изостао уобичајен пљусак каменица. Неко је то објаснио страхом вампира од детектива, који су заменили исцрпљене жандарме. Станари су избацивали камење из дворишта. Неко је избројао више од хиљаду комада. Занимање светине није опадало. У једном тренутку сјатило се неколико стотина људи. Нису их омели ни киша, ни кордон. Пробили су га и пред двориштем чекали да посведоче новој киши камења.

Предлог да се у Београд доведе вампирџија

Вампири у Алексинцу и Бијељини

И поред тог затишја, полиција је предузела нове мере. Забранили су новинарима улаз у двориште и кућу. Ако већ не могу да ухвате вампира, нема шта ни да се пише о њему. Тако су се новинари обрели у маси света. И бележили да ту није било само простијег света и деце. Отмена публика долазила је аутомобилима, а неко је приметио чак и неколико министара. Дошли људи да виде шта се дешава у држави.

Камењем на камење

Ако новинари нису могли у двориште, разни ловци на вампире јесу. Тако је један старији Рус, бивши полицајац, мерио дебљину разбијеног стакла. Природно, разне гатаре и врачаре нудиле су своје услуге. Али један дебељушкасти ловац на вампире превазишао је све. Он је дуго загледао срчу, мерио зидове, да би на крају дошао до генијалног закључка да камење долази из једне шупе у двориште. Није га поколебало ни то што су сви тврдили да стиже однекуд одозго. А када је следећи камен треснуо, ловац се устремио на шупу. Како је била закључана, грунуо је кроз прозор. Зачула се дрека:

– Ево га, дајте овамо полицајце с оружјем!

Кад су ови развалили врата и навалили унутра, видели су ловца на вампире како скаче сам по шупи и као да рукама граби мрак. Кад је долетела следећа каменица, скочио је на кров шупе. Па на таван повише ње. Потом се као мајмун успентрао на кров, па на оџак, онда на други кров. Одатле се већ скотрљао у двориште. За дивно чудо, није се изломио, али је одустао од лова.

Како се прича о вампиру није скидала са страница новина, то су се јављали разни душебрижници и стручњаци из удаљених градова. Један Врањанац је препоручивао да Општина београдска стално упосли вампирџију. Кад се већ троше толики милиони на којешта, један вампирџија више или мање не прави неку разлику. Неки из Бијељине препоручивали су да се на вампира удари камењем. Тако су се завршавале неке вампирске епопеје по Босни.

Данима се свет забављао такозваним вампиром из Савамале. И таман кад су мученици из Босанске улице помислили да су га се решили, пошто је настало дводневно затишје, незнанац се поново огласио. Овог пута писмом. И то директору биоскопа „Касина", који је неки филм рекламирао као занимљивији од вампира из Босанске улице. Биће да га је то изнервирало, па је запретио да ће, ако се за 3 дана, 3 сата и 33 минута филм не скине с репертоара, освета бити страшна. А баш на месту тог биоскопа вампира је својевремено, још у живом стању, искасапио неки турски војник. Неких стотину и педесет година раније. А припретио је и да га никада неће ухватити, све док му не очитају тринаест молитви, и то и српски и турски свештеници, јер је он Турчин. Природно, полиција је одбацила претње, а и писмо је било некако полуписмено, чак и за век и по мртвог Турчина.

Остварена претња

Они из Босанске улице као да су се навикли да живе усред ванредног стања. Гледали су да се не приближавају прозорима, чак ни забарикадираним. Наглас су оптуживали оне из суседне куће да је вампир неко од њих. Жели да их истера и будзашто купи цело двориште. А сумњу је додатно подгрејало и то што је вампир мировао када је у кући на броју 63 била свадба. Па још када је коловођа на свадби узвикнуо:

– Идемо пред вампирску кућу да играмо!

Они мученици из суседног дворишта одвратили су да имају цигле и каменице, ако ништа друго, па ће тако да растерају комшијске вампире. Или друге немани.

Сутрадан је поново било мирно, макар донекле. Станари су то приписали свадби, вампири морају да се одморе и наспавају. Тек увече је почела паљба. У пролазу се затекла и једна војна патрола. Чувши треску и лупу, подофицир је командовао војницима:

– Нож на пушку!

Улетели су у двориште, у нади да ће њима да пође за руком оно што толиким полицајцима није. Нису помогли ни бајонети, вампир је поново ишчезао. Стигли су и нови радозналци, чак и неке делегације из унутрашњости. Тих дана у Београду је одржаван велики сусрет питомаца које је образовало друштво „Привредник", па су они готово организовано походили Босанску улицу. Сви су се надали да ће бити на лицу места баш кад вампир долија. Било је предлога да се нечиста сила уцени. Кад већ држава може да расписује уцене за комите и хајдуке, што не би и за вампира?

Неколико дана у септембру било је потпуно мирно. Нечиста сила као да се уморила или макар дигла руке. А онда је у листу „Време" осванyо наслов „Крај вампира из куће број 61".

Вероватно уморан од јурњаве за вампиром, старешина кварта дошао је у кућу на броју 63 и станарима запретио да ће све да их расели ако иједан камен више падне у суседно двориште. А да би још потцртао претњу, жандарми су неколико младића из куће одвели у кварт. Били су то они најсумњивији. Читав дан су били у притвору. За дивно чудо, камење није падало баш тог дана. Четворицу су одмах протерали из куће и из града, док су остали сваки боговетни дан држани у кварту, на бескрајним саслушавањима. А онда је један детектив, још у заседи, нешто приметио.

Наиме, два камена пала су из једног стана суседне зграде. Детектив је нахрупио тамо. Затекао је тринаестогодишњу служавку. Она је потврдила да је бацила камење, али само оно које је нашла у газдином стану. Полицајац је преврнуо цео стан и нашао пуну собу камења. А када се власник стана вратио с посла, биће да га је изненадило гунгула полицајаца који су га чекали и спровели у кварт. Случај вампира успешно је закључен. Човек-вампир изабрао је чудан начин да се обрачуна и расели комшије. Сад је он био расељен, тамо до апсане.

Убрзо су се појавиле вести да се по разним крајевима државе појављују све нови и нови вампири. И сви са истим методом. Готово да је почела епидемија вампиризма. Биће да је свуда било неких комшијских размирица ■

Припремио
Немања Баћковић

Важно је снаћи се

БЕБЕ У ИЗЛОГУ

Пошто је пандемија овог новог вируса променила живот највећег дела планете, двојица Мексиканаца досетила су се како да зараде и уједно обрадују људе.

Предострожност пре свега

Уз летње суше и високу стопу незапослености, Мексико је досегао неславно треће место у свету по страшним последицама пандемије корона вируса. Мере за сузбијање ове болести пореметиле су многе послове, оне који се обављају током целе године као и сезонске. Али пореметиле су и породичне и пријатељске односе, због преке потребе да се умањи физичка блискост људи.

Сасвим је уобичајено да многобројни пријатељи и чланови породице посете новорођенчад у првим недељама живота, да поздраве придошлицу заједно с људима које воле. Кад је то постало немогуће, нису сви седели скрштених руку. Ернесто Гонзалес и Рохелио Хил би у ово време радили на организацији концерата и летњих фестивала у граду Монтереј и другим местима мексичке савезне државе Нуево Леон. Без јавних догађања, њихово предузеће је нагло остало без посла.

Гонзалес и Хил дуго су размишљали о томе шта им је чинити са знањем и опремом коју поседују. Каже се да је добар изум онај који испуњава неку потребу коју људи имају. Многи Мексиканци имали су потребу да се упознају с приновама у широј породици на безбедан начин. Тако је настао пројекат „Бејби кебин парејд” (Парада за бебу у кабини), с првом огледном породицом Гутијерез-Авила. Новопридошло дете је нежног здравља, као и неколико старијих чланова породице, па је сваки сусрет уживо био незамислив. Њихов случај био је најбоља реклама за нови посао ових мексичких предузетника.

Замисао је веома једноставна. Посебно је преуређен један камионет за параде. На њему се позади уместо сцене за плесаче налази кабина од заштитног стакла. Ова провидна покретна соба опремљена је удобним намештајем и посебним филтерима за пречишћавање ваздуха. Камионет долази до куће радосних родитеља који могу да уђу у кабину и покажу своје новорођенче родбини и пријатељима. Посетиоци могу да застану испред камионета својим возилом или пешице – докле год не праве гужву и носе маске. После сваке посете кабина се темељно дезинфикује и може да пође на следеће место, на прославу неке друге породице ■

У. Р.

Најмлађи члан породице први пут на позорници

У свим културама на свету муње су вековима сматране оруђима богова

ЛОМЉЕЊЕ МУЊА

Иако смо мислили да знамо све о њима, оруђа беса паганских божанстава не престају да изненађују научнике.

Када је Бенџамин Френклин 1749. године изумео штап за хватање громова (касније боље познат под називом громобран), Црква је то његово откриће начина на који делују муње доживела као прави напад на њену теорију која је подразумевала хорде злих паганских духова који у немоћном бесу покушавају да ватреном стихијом униште цркве и затру хришћанство. Зато су својски истрајавали у дуговековној и доказано делотворној тактици борбе против тих одвратних бића потпомогнутих домаћим издајником Френклином: током сваке олује мучени звонари су се пели на грудобране хришћанства – звонике – и бесомучно звонили „ломећи громове" (лат. *fulgura frango*, натпис који се гравирао на средњовековна звона) све док се олуја не би завршила, или чешће – како је звоник цркве обично био и највиша тачка на неком подручју – док не би положили живот на олтар вере пошто гром удари у тешко „антипаганско" наоружање на њиховом борбеном положају.

У Европи је чак једна група хришћана 1760. године у праведничком бесу уништила први громобран који је Вацлав Дивиш смислио и поставио у свој дом у Знојном у Чешкој, пошто су њега и његову ђаволску направу оптужили за сушу која је погодила тај крај. Таква дешавања настављала су се све до краја 18. века када су властодршци европских земаља, озлојеђени због великих сума које су издвајали за обнову црквених звоника, коначно наредили да се на њих постављају громобрани.

Како настају?

Чак и у данашње време, када смо успели да загосподаримо великим делом природе и расветлимо многе њене тајне, громови и даље могу да нам причине велику штету: могу да униште телефонске и струјне мреже и изазову прекиде у испоруци струје и свих врста сигнала. Дешава се и да оштете осетљиву електронску опрему у фабрикама, што често има катастрофалне последице. Често се олује не завршавају само материјалном штетом. Иако се данас много мање послова обавља на отвореном него што је то био случај пре неколико деценија (а и звонари су добили механизме са дугачким конопцима или електроником помоћу којих муње ломе из безбедности подножја звоника), и даље неколико хиљада људи годишње погине од удара грома, а они који преживе обично претрпе озбиљне озледе – процењује се да су 2019. године громови усмртили око 24.000 људи.

Ако је струја која погоди жртву снажна, прелази преко површине коже до земље, успут јој спаљујући одећу, кидајући ципеле и цепајући чарапе. Неке жртве могу да буду одбачене увис и по неколико метара, као приликом експлозије, могу да привремено оглуве, ослепе или да се парализу. Но, можда највише зачуђује то што су тешке опекотине веома ретке. Највећи део тока струје прелази преко површине тела, док само мали део тече кроз њега. Иако та струја која улази у тело има мању јачину, она и даље може да изазове застој рада срца или тешка оштећења мозга која за последицу могу да имају парализу центара за дисање, те да крајњи исход буде смрт. Чак и ако удари у тло или у објекат на удаљености од неколико метара, гром и даље може да убије човека – обично се то догађа тако што се између места удара и особе створи електрични лук кроз који протиче струја.

Када гром удари у тло, снажна струја почиње да се шири кроз њега у свим правцима. Ако се нека особа нађе довољно близу месту удара, испод њених стопала може да се нагомила наелектрисање које ће створити напон, те ће кроз тело почети да тече струја. То значи да, рецимо, само један гром који удари у терен током утакмице може да убије и неколико играча који се нађу у близини.

На свету практично не постоји безбедно место на којем никада не ударају громови. Заправо, у свакој секунди кроз атмосферу наше планете блесне око 100 муња. Ипак, постоје места на којима су оне чешће, какво је, рецимо, Средишња Африка, као и она на којима су олује са грмљавином прилично ретке – рецимо у поларним областима. С друге стране, три четвртине свих тих муња не стигне до тла, већ пражњење почне и заврши се унутар облака, зато што највећи део муња настаје услед разлике потенцијала на великим висинама.

Неке муње су плаве боје, неке црвене, неке изгледају као фонтане, а неке се гранају као крошње огромног дрвећа. Има и оних које изгледају као светлећи прстенови пречника већих од 500 километара, а некад могу да се са врха облака вину кроз атмосферу и по 100 километара увис.

Стручњаци сматрају да те муње настају због услова који владају у граничном подручју атмосфере и свемира. Тамо се непрекидно сударају честице из свемира, које се крећу огром- ☞

Ерупција исландског вулкана Ејафјадлајекидл 2010. године: када вулкан постане активан, честице у облаку дима који избацује имају снажан електрични набој, те у њему почињу да севају муње.

ном брзином носећи са собом велику количину енергије, са честицама у атмосфери, при чему се ствара „киша" брзих електрона. Тај непрекидни брзи ток честица под одређеним условима може да створи канал који ће се видети у облику огромних црвених грана.

Но, у ком год облику да се појављују, електрична пражњења у атмосфери нису појава која одликује једино нашу планету већ их има и на другим световима у Сунчевом систему. У гасном омотачу Сатурна у којем редовно бесне олује, муње носе и до 10.000 пута више енергије од наших. Изгледа да више знамо о механизмима ове природне појаве на другим световима него код нас, где и после векова проучавања научници још немају тачан одговор на питање: како муња настаје?

Просто као физика

Недвосмислено је јасно да је за стварање олујног облака у којем ће почети да севају муње потребно да се стекне довољно енергије. За ту количину енергије нужно је струјање ваздуха, нарочито оно које се уздиже за Земље ка вишим слојевима атмосфере. У складу са прихваћеном теоријом, такво струјање подиже капљице воде увис, атоми почињу да се сударају, услед чега долази до размене електрона, да би на крају супротно наелектрисане честице почеле да се гомилају на горњој и доњој страни облака. Теже капљице воде које су добиле електроне постају негативно наелектрисане и остају у доњем делу, док оне лакше, које су изгубиле електроне, настављају да се пењу навише све док се не замрзну. Како се честице истог наелектрисања међусобно одбијају, електрони на површини планете почеће да се утискују у тло и створиће се разлика у наелектрисањима између доњег, негативно наелектрисаног дела олујног облака и позитивно наелектрисаног тла.

Кад гром удари у пустињско тло, песак који окружује канал кроз који пролази муња се истопи стварајући цев пречника око 2 центиметра која може да буде дуга и по неколико метара.

Укратко, настаће добро позната разлика потенцијала коју познајемо још са часова физике из основне школе: позитивно наелектрисани пол биће тло, а негативни доња страна олујног облака. На тај начин створено је и електрично поље. Ваздух који је веома слаб проводник струје спречаваће пражњење унутар тог огромног кондензатора – али само до извесне мере. Када напон постане превише јак, почеће да избија електроне из молекула гасова у ваздуху (јонизација) и они ће стећи способност да проводе струју. На деловима у којима има више јонизованих молекула ствараће се својеврсни „канали" којима електрони с негативним електричним набојем из доњег дела облака могу да стигну до позитивно наелектрисаног тла.

Ови канали обично се пружају у цикцак линијама и имају мноштво грана. Слични канали за електрично пражњење се стварају и од тла ка облаку. Како су грађевине, дрвеће и црквени торњеви ближи облаку, канали који настају са њих имају највише могућности да се сретну с каналима који се пружају из облака и створе заједнички канал који ће омогућити пражњење – зато громови, на жалост древних звонара, најчешће погађају управо највише тачке на неком подручју.

Чим се између облака и тла створи канал јонизованих молекула, долази до кратког споја: снажна струја потече тим пролазом који обично није шири од једног центиметра. Ваздух се нагло загрева, те почиње да шири и зрачење које припада видљивом делу спектра, што можемо да видимо у облику муње. Наравно, муњевито загревање ваздуха изазива јаке таласе које називамо звуком удара грома. Пошто се звучни таласи крећу спорије од електромагнетних, односно светлосних, посматрач ће прво видети муњу, а тек потом чути удар грома. Због разлике у брзинама (299.702 километра у секунди према 0,344 километра у секунди) сваким следећим километром удаљености од места на којем је настала муња посматрач ће чути удар грома око три секунде касније.

Тајанствени механизам

Иако звучи лепо и уредно, ова теорија која описује настајање громова има про-

Понекад у облацима са великом количином нагомиланог наелектрисања долази до електричног пражњења у облику лука, као током ове олује у Аризони

Олујни кумулонимбус са горњим делом у облику наковња изнад Кобленца у Немачкој

пусте. Огледна мерења показала су да електрична поља у олујним облацима заправо нису довољно снажна да би омогућила електрично пражњење. Ипак, има истраживача који сматрају да је веома тешко постићи поуздана мерења унутар облака, те да она никада нису била потпуно тачна. Постоји још нешто због чега се око глава истраживача појављују знакови питања и спирале.

Због велике количине енергије која се ослобађа када муња настаје, уз електромагнетно зрачење видљивог дела спектра (4×10^{14} до 8×10^{14} херца) шири се и оно које има фреквенције које припадају рендгенском и гама зрачењу (3×10^{16} до 3×10^{19} херца, односно веће од 10^{19} херца) али би оно требало да траје веома кратко. Но недавна истраживања показала су да, уз светлост која остаје на небу после удара муње, молекули ваздуха настављају да зраче и до 10.000 пута дуже него што су истраживачи очекивали. Ова појава откривена је пре 25 година, током мерења снаге гама зрачење која су на олујној Флориди спроводили физичари са тамошњег универзитета.

Они су зарад огледа вештачки изазвали електрично пражњење на веома спектакуларан начин: током једне олује лансирали су ракету која је са лансирном рампом била спојена металном жицом. На висини од око 700 метара жица је почела да проводи струју између облака и тла и кроз њу је кренуло електрично пражњење чију снагу су бележили уређаји. Попут природне муње, и та вештачка је имала величанствену снагу: за свега трећину секунде ослобођено је око 10 милијарди џула, што је канал муње широк 1 центиметар загрејало до температуре од око 30.000 степени Целзијуса – пет пута више од оне на површини Сунца. Открили су да том приликом долази и до гама блескова за које се дотад веровало да настају само током експлозија супернова.

Научници засад сматрају да су на Земљи они последица нуклеарних реакција унутар муње, где почетно гама зрачење раставља језгра атома у ваздуху на протоне и неутроне. Без наелектрисања, неутрон путује даље од протона, што даје прилику језгру не-

ОБЛАЦИ ПОД НАПОНОМ

Муње настају када влажан и топао ваздух почне да се диже увис великом брзином. Док се хлади, водена пара у њему прелази у течно стање и ствара облаке (1) који постају све виши због силе узгона у њима (2). Уз снажно струјање топлог ваздуха увис настаје и исто толико снажно струјање хладног ваздуха које носи веће капљице наниже (3). Капљице у те две струје се сударају, теже постају негативно наелектрисане и скупљају се на дну облака (4), а лакше, позитивно наелектрисане, одлазе увис. Због тога што дно облака одбија електроне на површини планете, они беже дубље у тло које постаје позитивно наелектрисано, ствара се разлика потенцијала и долази до електричног пражњења у виду муње. Када киша и ветар охладе ваздух, престаје ток топлог ваздуха увис, облаци се испразне у виду кише (5) и постепено нестају (6) ■

ког другог атома да га зароби, при чему се опет ослобађа гама зрачење и реакција се наставља.

Муње су ударале у Земљу још док на њој није било ни трагова живота, а неки истраживачи сматрају да без њих живот не би ни настао. Они мисле да су електрична пражњења допринела стварању молекула из којих су се развиле прве живе ћелије. Верује се да су градивни блокови тих хемијских једињења настали у облацима вулканске прашине у којима често долази до појаве муња пошто честице у њима имају снажно наелектрисање. Муње су у складу са том теоријом загревале вулканске гасове, због чега је у њима дошло до стварања блокова од којих су касније настали органски молекули.

Има и оних који сматрају да су управо муње биле те које су покретале точак еволуције живота на планети. Истраживачи су спроводили вештачки створене муње у посуде са бактеријама и приметили да су под утицајем тих великих снага струје опне бактерија постајале пропусне и омогућавале им да у своју унутрашњост унесу генски материјал из околине, што је веома важан еволутивни корак.

Уз то, састав атмосфере на нашој и другим планетама у великој мери зависи од муња. Због топлоте коју стварају, муње могу да разлажу молекуле азота и кисеоника у ваздуху стварајући азотне оксиде који су од суштинског значаја за исхрану биљака. Ако би се количина тих једињења повећала због повећања температура и све већег броја олуја са грмљавином, могла би да се промени и количина гасова стаклене баште у одређеним подручјима, а са њима и клима. Сасвим је пак сигурно да је застрашујућа појава за коју су у недостатку бољих објашњења наши преци веровали да је дело злих духова, заправо потпуно природна, да нас је пратила од самог постанка и да ће наставити то да ради и у будућности ■

Припремио
Срђан Николић

Ум без заштите

ГОСПОЂА А.

Недавни случај Белгијанке која је накратко умислила да је кокошка најновији је пример веома ретког душевног поремећаја који се назива зоантропија.

Неименовану педесетчетворогодишњу жену у дворишту куће затекао је брат. Призор је био необјашњив. Чинило се да је госпођа била потпуно несвесна присуства посетиоца. Уместо да га поздрави, шетала је около и гласно кокодакала, да би у једном тренутку „надувала" образе и испустила звук сличан кукурикању петла. Једино што је збуњени брат могао да уради било је да је одведе у најближу болницу.

Никада није видео своју сестру у сличном стању. Живела је нормалним животом, није била склона злоупотреби лекова и алкохола, па није могао да појми оно чему је посведочио. Уздао се у суд лекара. Одмах им је било јасно да пред њима није пацијент са неком од уобичајених бољки. После детаљног прегледа, стручњаци с Универзитета у Левену утврдили су о чему је реч. Жена је имала епизоду ретког психолошког поремећаја познатог као зоантропија (или клиничка ликантропија).

Кад се тело мења

У психијатрији се зоантропија описује као стање у коме особа има краткотрајно или дуже уверење да има моћ да се претвори, или да се већ претворила, у неку животињу. Белгијанка је, тако, накратко била убеђена да је постала – живина. Осим што је кокодакала, лекарима је објаснила да има врло чудан осећај у ногама, које је такође почела да доживљава као животињске. И то није било први пут да особе са клиничком ликантропијом тврде како осећају да им се тело мења.

Верује се да у темељу поремећаја лежи нека друга душевна тегоба која узрокује зоантропију, или да има везе с поремећајем рада мозга. Лекарима није било потребно много да психотичну епизоду жене-кокошке повежу са њеном депресијом, изазваном губитком блиског члана породице.

Слично се десило жени из Бејрута, познатој само као Госпођа А. која је 2010. године примљена у болницу с тешким знаковима депресије. Пошто је одбила да пије лекове, стање се нагло погоршало. Престала је да прича и само је повремено отварала уста и избацивала језик. У болници је наставила да тврдоглаво одбија терапију, уз објашњење да су то лекови за Госпођу А, која је мртва, а да је она змија која не сме да пије лекове за људе. После више муке и убеђивања на крају је прихватила лечење.

Час коњ, час жаба

Вести о новим случајевима зоантропије јављају се врло ретко. Пре овог који се десио недавно, у историјским медицинским документима од 1850. до 2012. године забележено је да је тек 56 пацијената патило од овог поремећаја. Било је међу њима умишљених коња, паса, лавова, тигрова, хијена, птица, гусака, мачака, крокодила, жаба, чак и једна малена пчела. Знакови зоантропије трајали су од неколико сати до неколико деценија. Такође, откривен је занимљив податак да од овог стања много чешће пате људи који живе на селу.

Године 1989. појавио се јединствени пацијент који је „доживео" више преображаја – најпре се од човека преобратио у пса, па у коња, и, коначно, у мачку, да би се после лечења вратио свом људском обличју. Било је и оних који су убеђивали лекаре да су преузели облик животиње, само нису били сигурни

ПОСТАЛА ЗМИЈА

које, па су ова бића у картонима забележена као „неодређена".

Примери зоантропије нађени су и у библијским редовима где се описује необично понашање вавилонског владара Набукодоносора II, као и у Хомеровој „Одисеји", где је Кирка целу Одисејеву дружину отровала чаробним напицима и претворила их у свиње.

Краљева се не пориче

Препозната је као медицинско стање још у 7. веку, када је александријски лекар Павле Егињанин меланхолију навео као њен главни узрок. У „Демонологији", расправи из 1597. године, краљ Џејмс I Стјуарт писао је о томе да када се особа понаша као вукодлак то не треба приписивати ђавољем деловању, већ да је главни кривац прекомерна меланхолија која нагони мушкарце да опонашају покрете и звукове које производе вукови.

У предањима многих народа појављују се људи-вукови, мада су они углавном производ старих веровања и људске маште. Ипак, понеки умишљени вукодлаци успели су да уђу у документа модерне медицине. Најпознатији је случај двадесетогодишњака који је доведен на психијатрију због изненадног и необјашњивог понашања. Младић је био узнемирен и избезумљен до те мере да је особље морало да стражари поред њега приликом првог лекарског прегледа.

Тада је открио да је у последња два месеца имао повремене нападе завијања, попут вука, и да се већ неколико пута преобразио у ову животињу. Његово стање није било нимало безазлено – почело је и да му се привиђа како му по телу расту дуге, густе длаке. Током боравка у болници неколико пута је изненада почињао да режи и завија, а видели су га и како трчи ходницима на све четири. Срећом, савремени лекови били су довољно делотворни да га „извуку" и после четири недеље потпуно врате у стварност ■

С. Лазић

ОВО МОЖДА НИСТЕ ЗНАЛИ

ЉУБИМЦИ

Уместо кучића, мачака и других уобичајених кућних пријатеља, један Американац убедио је људе да ће им најбоље друштво правити – камење.

Све се десило сасвим неочекивано, једне априлске вечери 1975. године. Гери Рос Дал (1936-2015) седео је у бару са пријатељима када се повео разговор о кућним љубимцима и о томе како њихово понашање понекад уме да буде неподношљиво. Пси и мачке су редовно уништавали намештај, кукали за храном и на свакојаке начине покушавали да привуку пажњу власника којима је свакодневна обавеза да их шетају и чисте за њима понекад била врло напорна. Дал је ћутке слушао, а затим самоуверено рекао:

„Ја тих невоља немам, мој кућни љубимац је камен".

Изговорио је ово само с намером да се нашали. Остали су га тако и разумели и просторијом се проломио смех. Међутим, шала је убрзо прерасла у врло озбиљну ствар, ма колико да је бесмислено звучала. Ипак је Дал био предузимач с искуством у маркетиншким пословима и увек је био спреман на нове изазове, чак и када није био на радном месту.

Током остатка вечери није могао да престане да размишља о замисли која му је изнебуха пала на памет. Почео је да се пита да ли ту има нечег више. Можда камење и јесте савршено за људе који желе друштво без много буке и обавеза. Ствари ће остати нетакнуте, нико их неће будити усред ноћи, нема шетње и бриге око хране. Уосталом, било је крајње време да представи нов, јединствен производ јер је под хитно морао да заради новац. Дугови су се већ неко време гомилали...

Нити једе, нити пишки

Убрзо је прионуо на посао. Наредне дане посветио је писању приручника за будуће власнике до тада невиђених кућних љубимаца под називом „Упутство за тренирање камена – кућног љубимца". Била је то више пародија на озбиљне приручнике за људе који су гајили права жива бића. Неке од Далових препорука биле су да камене љубимце никако не треба водити на пливање јер су врло невешти у овом спорту и углавном падају на дно. Што се тиче исхране, признао је да нико није сасвим сигуран која је њихова омиљена храна, али да је искуство показало да камење најбоље напредује кад ништа не једе.

Омиљена физичка активност им је да их неко баца у ваздух (али не и да их користи за гађање било чега или било кога), иначе су прилично лењи. Током тренинга најбрже науче да „седну", „легну" и да се „праве мртви". Једино што тврдоглаво одбијају јесте да priђу власнику када их позову. Највећа страст су им путовања, а најудобније превозно средство – власников џеп. И на крају, њихова дуговечност је предност због које свако треба да их купи.

Писање приручника био је забавнији део посла. После тога дошло је време да се нађу улагачи довољно склони ризику да уложе новац у неживе љубимце. За дивно чудо, пронашао је двојицу колега од којих је један одмах написао чек на десет хиљада долара, што седамдесетих година прошлог века никако није била занемарљива сума. Посебно ако се узме у обзир да је новац уложен у практично безвредне предмете.

Дал се затим запутио у продавницу грађевинског материјала у Лос Гатосу, у Калифорнији и купио кутију пуну глатког камења с мексичке плаже Розарита, по такорећи смешној цени. Даље, било је неопходно да размишља на који начин ће купцима да шаље нове „љубимце". Одлучио се за картонске

Савршени кућни пријатељи – не једу, не праве буку, не уништавају намештај

БЕЗ СРЦА

Гери Дал, човек који је дебело наплатио сопствену шалу

Но, као ни све друге добре ствари, ни ова није дуго трајала. Двојица колега који су уложили новац нису били задовољни делом „колача" који су добили од продаје. Зато су решили да туже Дала и натерају га да им напише чекове са шестоцифреним износима. Осим тога, непрестано су на њега наваљивали људи без икаквог искуства са „бриљантним" новим проналасцима за које су веровали да ће постати омиљени као „камени љубимци". Већином су у питању биле потпуно сумануте и неупотребљиве замисли.

После нешто више од пола године, лудило се лагано стишавало. Дал је и сам признао да му се одједном све смучило и да је неколико пута помислио „шта ми је све ово требало". Није више марио за „љубимце" који су остали без власника. Једном приликом је рекао да

Камење је брижљиво паковано у кутије са пиљевином, попут живих љубимаца

кутије сличне онима у којима су се превозили и прави кућни љубимци. На њима су биле рупице тако да је и камење могло да дише, а на дну је била слама. У свакој пошиљци био је и приручник на тридесет и нешто страна.

Камење је вредело скромних 3,95 долара, а када је стигло на тржиште, за њим је настала општа помама. За само неколико месеци продато је око 1,5 милиона камених љубимаца, или око десет хиљада комада дневно. Дал је успешно рекламирао нови производ у медијима па је чак издејствовао да гостује на телевизији у познатој емисији „Вечерњи шоу". Часопис „Њузвик" објавио је велику причу у једном од бројева, а познати ланац робних кућа „Блумингдејл" потписао је уговор како би могао да продаје „љубимце" на својим полицама.

Потражња је била толика да Дал није испуштао телефонске слушалице из руку. По једну је држао на оба уха. Научио је свог представника за јавност да опонаша његов глас како би примили што више поруџбина. Убрзо су се појавили и други имитатори, они који су му украли замисао како би и сами згрнули новац. Али већ у првим месецима творац камених љубимаца зарадио је довољно да се пресели у већу кућу са базеном, а стару „хонду" замени најновијим моделом „мерцедеса". Отворио је и сопствену рекламну агенцију, као и кафић у Лос Гатосу.

Навала „бриљантних" замисли

Људи из света маркетинга уверени су да је разлог вртоглавог успеха пре свега био тренутак у коме се нови производ појавио. По завршетку Вијетнамског рата, априла 1975. године, читава земља била је у тмурном расположењу. Све што је могло да подигне дух народа, па макар то била и шала с мексичким камењем, прихватано је оберучке. Људи су вапили за хумором и било чиме што је одвраћало пажњу од стварних тешкоћа.

ће их, ако их никад не прода, употребити за прилазни пут у дворишту.

И поред тога што их се одрекао, „камени љубимци" су 2012. године поново накратко били доступни купцима, а повремено се продају и на интернету ■

С. Лазић

Ма ШТА кажеш! Х. Е. К.

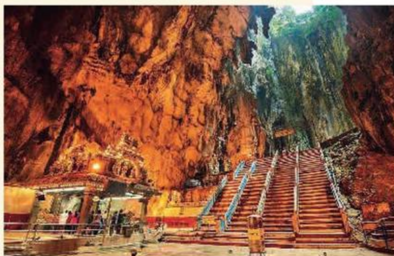
Уређује
Драгомир Ацовић

Улаз у пећине Бату. Гигантска статуа бога рата Муругана (познатијег под именом Картикеја), сина Шиве и Парвати, и брата Ганеше, божанства са главом слона. Статуа је постављена 2006. године, и висока је 42,7 метара. Прилаз са 272 степеника води до три велике и низа мањих пећина у којима је смештено светилиште.

У ПЕЋИНУ, ДА НАМ СВАНЕ!

Има разних пећина. Неке су мрачне, влажне и хладне, неке друге су раскошне, пуне разних облика живота (не увек пријатних), загушљиве. Неке пружају заклон, друге уливају страх! Како која пећина, и како за кога. Ипак, постоје две пећине на Малајском полуострву које очаравају на сасвим посебан начин. Обе су, у ствари, култна места. Једна је хиндуистичка, друга је будистичка. Прва је недалеко од највећег града Малезије, Куала Лумпура, у султанату Селангор и зове се Бату (тј. Стена). Друга је у Јужном Тајланду, у области града Фечабури (што значи Град дијаманата) и назива се Там Као Луанг. Ни једна ни друга немају нарочито раскошан пећински накит; прва је део великог планинског масива, а друга је у равници у којој само једно ниско брдо наговештава огроман подземни простор насељен храмовима и киповима Буде.

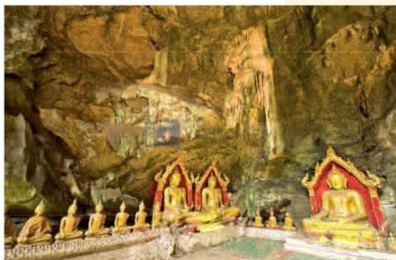
Четири пећине у комплексу Бату имају своје посебне теме. Највећа је Катедрална пећина, која има таваницу отворену ка небу, потом пећина Рамајане (горе), која са својим дречавим бојама и шареним светлима делује потпуно психоделично, па Мрачна пећина са своја три километра стаза, пролаза, ходника и слепих галерија, препуна кипова, и – најзад – најмања, полуотворена пећина са потоком и природним базеном која служи и као уметничка галерија и туристички центар. Комплекс је и дом за око 40 врста лептира који живе само овде.

Там Као Луанг делује мистично, не само због присуства стотина кипова Буде, већ пре свега због невероватне игре светлости која улази кроз велике продоре на таваницама.

Пећински храм је настао за владавине краља Чулалонгкорна (Раме Петог, 1853–1910) у спомен на његовог оца краља Монгкута (Раме Четвртог) – иначе код нас познатијег као владаоца из мјузикла и филма *Краљ и ја*. Тврди се да је Монгкут (десно као калуђер) волео да се повуче у ове пећине на вишедневне медитације.

Одважио се и пришао вратима. Из џепа је извадио алат. Неколико секунди касније, брава је попустила. Човек је брзо ушао унутра. Тек онда је чуо гласове.

Испоставило се да су у кући четворогодишњи дечак и његова петнаестогодишња сестра. Провалнику није било тешко да их веже, па је зашао по свим просторијама. После преметачине, нашао је 17.000 долара. Као да су сви полицијски доушници у подземљу добили наређење да начуље уши и отворе очи.

Убрзо је један дојавио да се неки дошљак у Алмати, који свега неколико дана раније није имао новца ни за поштен оброк, разбацује и частхава знане и незнане. Стигла је још једна дојава. О истом човеку, испоставиће се. Некоме се хвалио великом сумом долара. А један од доушника је успео да сазна и адресу. Дотични је живео у изнајмљеном стану.

ухвате на препад. Зато су и понели одећу водоинсталатера. Са женом су договорили да, ако је у питању подстанар, само климне главом. Онда они крећу у акцију.

Кад су се коначно нашли пред вратима, газдарица је зазвонила. Нико није отварао. Још једном, поново ништа. Онда је откључала врата. Полако је ушла, у пратњи двојице полицајаца. Гласно је дозивала подстанара. Говорила је да негде цури цев, да се комшија одоздо жали, па је довела

НАГЛАВЦЕ С 13.

Бакиров није размишљао, стуштио се за њим. Није се чак ни сетио да погледа доле. Само је пролетео кроз отворен прозор.

Субота, 11. јул ове године. У једном од лепших делова Алматија, престонице Казахстана, уобичајена гужва. Један човек се наизглед незаинтересовано шетао улицом. Полако, ногу пред ногу, нигде није журио. Пажљиво је гледао дворишта и куће. Застао је испред једне, наслонио се на ограду.

Пролазника је било све мање. Потом готово никога. Човек као да је само то и чекао. У једном скоку је прескочио ограду и сакрио се у жбуњу. Осматрао је. У кући је све било мирно. Незнанац је сачекао још неколико минута. Из куће нису допирали никакви звукови.

му то није било довољно, па је злостављао девојчицу. И нетрагом нестао.

Када су се власници вратили, затекли су потпуно избезумљену децу и испретурану кућу. Полиција је одмах организовала специјалну групу за истрагу. Један од припадника био је и тридесетшестогодишњи Бакитсан Бакиров.

Полицајци су данима напорно радили на случају. Није било спавања, само табанања по најсумњивијим местима у Алматију. Распитивали су се да ли је неко од познатих обијача скоро дошао до неке велике суме новца. Обично нису могли да се уздрже, а да се не хвале,

Око зграде се малтене истог сата по дојави појавило неуобичајено много пролазника. Један је читао новине, неколицина седела у колима, а на почетку и на крају улице полицајци никоме нису дозвољавали да прође. За то време, Бакиров је с колегом Мејиром Несипбејом већ био у улазу зграде. Чекали су газдарицу стана, која је требало да донесе резервне кључеве.

Када је коначно стигла, потврдила је да је примила подстанара свега три недеље раније. Није имао одмах да плати, па се сажалила и пустила га, док се не снађе. А онда је платио кирију за неколико месеци унапред. Ни њој није било јасно одакле му толики новац. Додуше, није се превише ни занимала за то, важно је да новац није био кривотворен. А били су то долари, и то прави. Неколико пута је проверила у мењачници.

Бакиров и Несипбеј попели су се за женом до тринаестог спрата. Успут су застали, да униформе замене цивилним оделима. Желели су да уђу у стан колико-толико мирно, а онда осумњиченог

водоинсталатере да поправе квар. Утом је из собе изашао подстанар.

Бакирову су осумњиченог описали пре него што је кренуо на задатак. И газдарица је климнула главом, по договору. Све се сложило. Бакиров је скочио на човека. Колега је стајао иза, али због уског ходника није могао да му помогне. Дошло је до рвања.

Подстанар је некако успео да се измигољи из стиска полицајца. Утрчао је у собу и затворио врата. Чуо се звук кључа. Бакиров је питао жену да ли та соба има неки други излаз. Нема, само прозор, али су на тринаестом спрату. Готово тридесет метара високо.

Док је колега стајао с упереним пиштољем, Бакиров је развањивао врата. Једва да су издржала два ударца чизмом. Улетели су у собу. Подстанар је стајао недалеко од прозора. Зверао је около. Полицајци су, како је већ то обичај, урлали да легне на под. Овај је и даље зверао, тражио излаз. Онда се једноставно пребацио преко прозорске даске. И нестао.

Бакиров није размишљао. Стуштио се за њим. Није се чак ни сетио да погледа доле. Само је пролетео кроз отворен прозор. Чуло се само вриштање газдарице. Други полицајац није стигао ништа да прозбори. Немо је гледао ка прозору. Тек секунд или два касније зачуо је тресак. Потом урликање.

Када је излетео кроз прозор, Бакиров једва да је стигао да погледа доле. Није мислио ни о чему до да ухвати криминалца. Па ни да је на тринаестом спрату, и да је тај можда решио да се убије пре него да падне полицији у руке. Не би био ни први ни последњи.

Бакирова је пренуо удар. Потом стравичан бол. Испоставило се да је слетео на терасу два спрата ниже. А одмах поред њега био је бегунац. Полицајац се једва осовио на ноге. Болело је стравично. Кроз главу му је пролазило да је вероватно сломио неку кост, али сад нема времена да се бави тим ситницама. Осумњичени се управо вукао ка вратима терасе. Ако Бакирова бол паралише или се онесвести, готово је. Тешко да ће га икада ухватити. Нестаће у згради, потом даље. Није смео то да дозволи.

Онако изломљен бацио се на бегунца. Ухватио га је за ноге тренутак пре него што ће овај да уђе с терасе у стан. Човек је пао. Рвали су се, ваљали по тераси. Бакиров је већ заборавио на бол у нози. Само, ни онај није био баш рад да се тек тако преда.

СПРАТА

Гушали су се још неколико секунди. Бакиров је већ почео да посустаје. Онда га је подстанар ударио по повређеној нози. Бол као да је пренуо полицајца. Схватио је да брзо мора да реши борбу у своју корист. Сакупио је последње атоме снаге и бегунца неколико пута ударио у главу. Овај је клонуо. Утом су улетеле и Бакировљеве колеге. Неколико секунди касније осумњиченог су износили. С лисицама на рукама, за сваки случај.

Брзо се рашчуло за подвиг полицајца Бакирова. Завредио је одликовање. Говорио је да није размишљао о томе да је на тринаестом спрату, већ да му је најбитније било да се дочепа осумњиченог. Поготово што се ради о тако гнусном злочину. И да уопште није знао да је два спрата испод тераса. А нога? Издржао је три операције, а лекари су рекли да ће за неколико месеци поново моћи да гони криминалце. Додуше, не и да скаче с тринаестог спрата ■

Н. Б.

Да ли су људи природно моногамни?

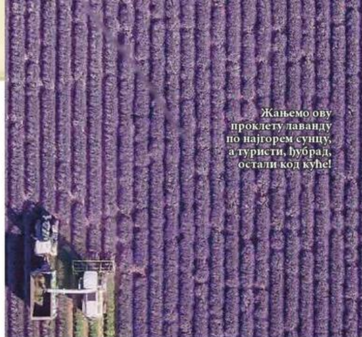
Људи нису сексуално моногамни (немају само једног сексуалног партнера у одређено време) на начин на који су моногамне многе врсте птица. Гуске, рецимо, бирају партнере за читав живот и дословце се никада не паре ни са ким осим са својом „сродном птицом". За разлику од њих, људи су „друштвено моногамне" животиње – како су нас биолози назвали – што значи да обично живимо у паровима, али да наше везе нису трајне, те и у оквиру њих често има „секса са стране".

Постоје три основна објашњења за развој те врсте моногамије код наше врсте, а еволуциони биолози још нису успели да се сагласе око тога које је било пресудно. Прво, наше бебе рађају се поприлично беспомоћне, те им је потребно много неге и пажње. У том смислу стабилни пар родитеља може лакше да подели бреме родитељства и да им помогне далеко више него самохрана мајка или отац. Друго објашњење односи се на љубомору мушкараца који желе да остану у близини својих партнерки како би их спречили да их варају или напусте, чиме би спречили друге мушкарце да пренесу даље своје гене. Треће објашњење разматра друштвену моногамију као могућу женску стратегију помоћу које оне желе да спрече мушкарце да убијају децу за коју посумњају да нису њихова.

У сваком случају, моногамија успостављена у нашој врсти пружила нам је еволутивну предност пошто повећава вероватноћу успешног одгајања младунаца. То нас је издвојило од других сисара код којих је она веома ретка: мање од 10 одсто врста је моногамно, што је занемарљиво мало у поређењу са 90 одсто врста птица које се везују за читав живот ■

Данас, када постајем господар прстенова, дајем часну моногамну реч...

Жањемо ову проклету лаванду по најгорем сунцу, а туристи, ђубрад, остали код куће!

Зашто нам мирис лаванде помаже да лакше заспимо?

Многе од нас мирис лаванде подсећа на безбрижно детињство и летовања на Јадранском мору, што је само по себи умирујуће, али у овом мирису крије се много више. Уље лаванде састоји се највећим делом од ацетата и линалоола, а обе те хемикалије се веома брзо упијају у крвоток. Истраживања на мишевима показала су да, пошто уђу у крвоток, спречавају рад неколико неуропреносника и на тај начин делују умирујуће те да тим глодарима могу чак и да ублаже бол. Осим ових дејстава, код људи лаванда може и да успори рад срца и да ублажи осећај страха ■

Можда је она паметна, лепа, згодна и богата, али да ли уме да изведе ово!

Зашто сви не могу да савију језик по дужини?

Нажалост, научници још нису понудили ваљано објашњење за способност неких људи да направе „ролницу" од језика. Дуго је владало мишљење да ту вештину условљава само један ген у нашим телима. Испоставило се да је тај мит био заснован на погрешно осмишљеном и изведеном истраживању Алфреда Стертеванта из 1940. године које је оповргнуто већ 12 година касније. Оно што храбри све који би желели да изведу овај трик јесте то да је, по свему судећи, дотичну вештину могуће стећи вежбом. Ипак, пошто она није корисна за говор, звиждање, викање, љубљење, или за било шта друго осим за разметање на прославама, мало ко има мотива да издвоји сате и сате да би овладао њом ■

10 најчешћих фобија

1. **АРАХНОФОБИЈА**
– страх од паукова
Проценат људи који пате од ње – **33 одсто**

2. **ОФИДИОФОБИЈА**
– страх од змија
Проценат људи који пате од ње – **33 одсто**

3. **АСТРАФОБИЈА**
– страх од муње и грома
Проценат људи који пате од ње – **15 одсто**

4. **ТРИПАНОФОБИЈА**
– страх од игала
Проценат људи који пате од ње – **10 одсто**

5. **КЛАУСТРОФОБИЈА**
– страх од затворених и скучених простора
Проценат људи који пате од ње – **10 одсто**

6. **ОДОНТОФОБИЈА**
– страх од зубара
Проценат људи који пате од ње – **9 одсто**

7. **АВИОФОБИЈА**
– страх од летења
Проценат људи који пате од ње – **7 одсто**

8. **АКРОФОБИЈА**
– страх од висине
Проценат људи који пате од ње – **5 одсто**

9. **КИНОФОБИЈА**
– страх од паса
Проценат људи који пате од ње – **3 одсто**

10. **АГОРАФОБИЈА**
– страх од боравка на јавним местима
Проценат људи који пате од ње – **2 одсто**

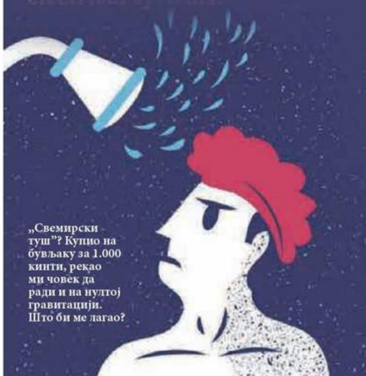

Добро, добро, ја ћу да платим рачун за струју...

Зашто су жене зимогрожљивије од мушкараца?

Делом због тога што жене, у односу на телесну масу којом располажу, имају мање мишића који би могли да им помогну да стварају топлоту. Но најважнију улогу игра хормон естроген, пошто му је једно од дејстава на организам да чини крв гушћом. Због тога крв не може да утиче у најситније крвне судове у удовима. Истраживање које је 1998. године спроведено на Универзитету у Јути, у САД, показало је да је температура женских шака, стопала и ушију у просеку за три степена Целзијуса нижа него код мушкараца ■

Како се космонаути купају?

На Међународној свемирској станици нема туша, те се лична хигијена одржава помоћу влажних марамица и насапуњаних пешкира. Прање косе посебно је захтевно: користи се шампон који није потребно испирати, али током његовог наношења мора да се искористи вода за пиће из кеса. Пошто заврше прање косе, астронаути морају да прикупе воду коју су искористили како не би наставила вечно да лебди по свемирском броду, завлачи се у пукотине и квари електричну опрему изазивајући кратке спојеве ■

„Свемирски туш"? Купио на бувљаку за 1.000 кинти, рекао ми човек да ради и на нултој гравитацији. Што би ме лагао?

С. Н.

Колин Габинс био је мозак свих тајних операција

Операција Џозефина Бе

ПРИЛЕПЦИ ЗА ПУТ У НЕБО

Четворица Француза ишуњала су се из шуме и пришла електрани обезбеђеној жичаном оградом под струјом и високим зидом коју су чували до зуба наоружани Немци...

Електрана у Песаку на француској обали Атлантика била је нешто што Немци после окупације Француске никако нису желели да препусте марионетској влади у Вишију под управом маршала Петена. Била је од огромне стратешке важности, снабдевала је струјом фабрике дуж обале. Неке од тих фабрика, посебно оне из хемијске индустрије, биле су врло значајне за немачку ратну машинерију. А што је још важније, струјом из електране напајала се италијанска подморничка база код Бордоа.

Због свега тога електрана је од самог почетка немачке окупације Британцима била прст у оку. Прогласили су је за важну мету, покушавали да је униште или макар онеспособе на све могуће начине. Послали су бомбардере који су се вратили необављеног посла. Нису изручили ниједан товар бомби, пошто се у близини електране налазило насељено место. Нису били сигурни да могу да погоде електрану без великог успутног разарања. Како је у питању била окупирана Француска, а не Немачка, то у том тренутку није било прихватљиво. Зато су Енглези решили да заврше посао на знатно суптилнији начин. Убациће саботере.

Трансформатори као бродско корито

Управа за специјалне операције (SOE), задужена за саботерске и друге сличне задатке дубоко у позадини непријатеља, обучила је групу од шест пољских добровољаца. Међутим, од самог полетања из Енглеске све је пошло по злу. Опрема је избачена на потпуно погрешном месту, па је пилот морао да окрене авион и врати се. Слупао се приликом слетања, неколицина људи из посаде је погинула, док су сви Пољаци тешко повређени.

Управа се онда окренула „Слободним Французима", покрету под вођством генерала Шарла де Гола. Колин Габинс, срце и душа SOE, изабрао је тројицу Француза. Наредник Жан Пјер Форман, потпоручници Рејмон Кабар и Андре Варније били су већ у неким подухватима. Форман се управо на једвите јаде извукао из Француске, где је учествовао у једном неуспешном убацивању шпијуна. Био је познат као хладнокрван, храбар, стрпљив и немилосрдан војник. Зато је, иако најнижи по чину, изабран за вођу екипе.

Како је био обичај у SOE, тренирали су бесомучно целог априла 1941. године. Сесил Кларк, задужен за опрему и обуку, предочио им је план. Електрана је окружена оградом од бодљикаве жице. На неким местима кроз њу је пуштена струја. Жицу појачава бетонски зид, а стражари непрекидно патролирају. Диверзанти не само да ће морати да савладају све те препреке, већ морати да поставе експлозив на тачно одређена места усред електране.

Кларк је бесомучно проучавао снимке из ваздуха и предратне планове електране, заједно са неким сведочењима бивших радника. Изабрао је и експлозив. У питању су биле мине „прилепци", углавном коришћене против бродовља. Магнетом би се прилепиле за корито брода или неку металну површину. Диверзанту су давале тек неколико минута да утекне. А та метална површина је овог пута, уместо бродског корита, била трансформатор у електрани. Кларк је проценио да електрана, ако све буде у реду и Французи успеју да униште трансформаторе, неће моћи да се оспособи макар шест месеци.

Киша кад јој време није

После суровог вежбања по Шкотској, Форманови људи могли су да крену у први прави испит. Упутили су их у електрану у Лотону, с једним задатком. Да уђу неопажено, поставе лажне мине и изгубе се. Неколико сати касније, на капији електране појавио се Кларк. Представио се као инспектор, обишао електрану. Нашао је мине, баш на местима где је требало да буду. Од диверзаната није било ни трага ни гласа, нити их је ико приметио. Чекали су га у оближњем пабу. Спремни за праву ствар. Операција „Џозефина Бе" могла је да почне.

Усред ноћи, 11. маја 1941. године, авион је полетео с аеродрома у Сафоку. У трупу су седела тројица Француза. Тачно на време нашли су се у близини Бордоа. Прво су избацили пажљиво запакован контејнер с експлозивом и опремом. Тек потом су искочили у мрак. Падобрани су се отворили, они се меко приземљили. Контејнер је пао мало даље, али су га, уз мало муке, ипак нашли. Закопали су га, запамтили место, па се упутили на место састанка с човеком који је био задужен да их дочека.

На несрећу, њега није било, кућа је била празна. Нису смели да се задржавају и ризикују да буду откривени. Ако на њих набаса нека немачка патрола, доћи ће до пушкарања, а то морају да избегну по сваку цену. Зато се Форман одлучио на прилично сумануг корак. Упутили су се право у град. Изнајмили су собу у првом пристојном хотелу на који су наишли. Тројица људи нису изазвала никакву сумњу.

Сутрадан су набавили бицикле и кренули у извиђање. Возили су се путевима око електране и пажљиво осматрали. Одбрана је била јача него што су мислили. На срећу, убрзо су ступили у везу са Жоелом Летаком, агентом раније убаченим у Француску. Овај их је ободрио. Приметио је да су стражари у електрани прилично опуштени. Није им претила никаква опасност, па су се око поноћи, када прођу све контроле, повлачили у једну бараку, да се наспавају. А Форман је добио још једног припадника тима. Летак је био искусан оперативац, чија ће помоћ добро да им дође. Одредили су и датум. Обавиће посао у ноћи 7. на 8. мај. Или ће да изгину у покушају.

Диверзантска обука за постављање мина у окупираним подручјима

Кабар и Варније отишли су по закопану опрему. Сачекало их је оно што нису желели да виде. Услед обилних киша претходних дана вода је ушла у контејнер и оштетила упаљаче на минама. Варније је једва успео да их растави, поново повеже жице и оспособи.

Руке замениле очи

У шуми поред електране чекали су поноћ. Тек када су се уверили да су стражари отишли на дремку, прикрали су се огради. Нико их није приметио, нико није дигао узбуну. Све је

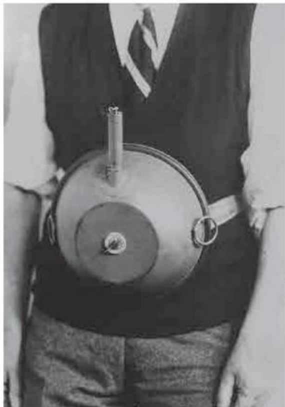

било мирно. Форман је први прескочио ограду и зид. Неколико минута касније, отворио је капију. Остали су ушетали у круг електране.

Шуњали су се по сенкама, клизили уз зидове постројења. Испоставило се да је Летак био у праву. Стражари нису били на местима, безбрижно су дремали у бараци. Диверзанти су лако нашли постројење с трансформаторима. Пажљиво су загледали браву, у страху да не направе превелику буку док је буду разваљивали. Форман је случајно гурнуо врата. Испоставило се да су од Немаца добили ненадани поклон, уопште нису била закључана. Тихо су клизнули унутра.

Сати обуке и литри зноја управо су се исплатили. У постројењу није било светла, па су морали да раде при слабој месечини. Нису смели да пале батеријске лампе. Све је морало да се уради на пипање. Ипак, брзо су нашли главне трансформаторе и почели да постављају мине.

Неки од трансформатора нису били баш погодни за постављање „прилепака". Диверзанти су се снашли и жицом коју су нашли у постројењу једноставно су привезали мине за трансформаторе. Наместили су упаљаче. Тачно пола сата касније посао је обављен. Искрали су се и пажљиво затворили врата. Неколико минута касније изашли су на главну капију. Потом су у шуми нашли скривене бицикле.

Прилепци су коришћени за диверзију у електрани

Док су педалали ка граду, одјекнуле су експлозије. Пламенови су лизали педесетак метара у висину. Кларкове мине обавиле су посао. Неко од диверзаната приметио је како небо шарају рефлектори. Чуле су се сирене за узбуну. Изгледало је да су Немци били убеђени да је у питању био ваздушни напад. Одлично, то ће диверзантима омогућити да се лако извуку.

* * *

Када се сутрадан открило да је ипак у питању диверзија, немачке безбедносне службе су подивљале. Гестапо је одмах ухапсио дванаесторицу радника електране. Причало се да су их стрељали. Ухапсили су и 250 житеља града Песак. Наредба је била да град плати милион франака одштете. Све ово тешко да је могло да поправи штету. Од осам трансформатора у постројењу уништено је или тешко оштећено њих шест. Покушаји да се струја доведе из друге, удаљене стотинак километара, пропали су. Подморничка база је онеспособљена, док су сви електрични возови у области морали да буду повучени из саобраћаја. Замениле су их старе, готово заборављене парњаче.

За то време, диверзанти су гледали да се изгубе из видокруга. Летак је остао на свом месту, док су остала тројица хитала ка шпанској граници. Крајем августа коначно су стигли до Енглеске. За заслуге, одликовани су Војним крстом. А Немцима је требало више од годину дана да колико-толико оспособе електрану. Оно што су направила четворица људи и кутија експлозива. Операција „Џозефина Бе" је успела ■

Н. Баћковић

Od četvrtka 30. jula

Integrisana navlaka za zaštitu od kiše

27 l

TOPMOVE®

Školski ergonomski ranac

- Podesiv - za visinu od cca 140 - 180 cm
- Ergonomski sistem nošenja podesiv u 5 nivoa u odnosu na visinu ramena i struka
- Postavljeni rameni kaiševi i kaiš za grudi
- Prozračni uložak za leđa
- Prednji džep sa odeljkom za tablet (dijagonale 12,7 cm / 5"), malim odeljkom sa patent zatvaračem i organizatorom sa trakom za ključeve
- Veliki glavni odeljak sa postavljenim odeljkom za laptop (dijagonale 43,9 cm / 17,3")
- Zapremina: cca 27 l

HIT CENA

kom.

1599.-

Reflektujuće trake sa prednje strane

Izolirajući termo odeljak

Postavljen odeljak za laptop

Odeljak za tablet

30x

1255

HIT CENA

UNITED OFFICE®

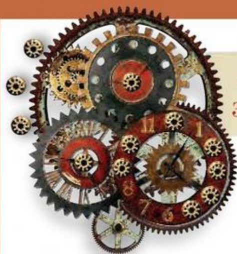
Gel olovke

- Super efektne boje za kreativne poklone i crteže
- 30 komaca - 10 svetlucavih, 10 neonskih i 10 metalik boja (1 kom. = 11.7-)

pak.

349.99

do isteka zaliha

Логичке загонетке

Уређује
Радивоје
Грбовић

1 РИБАРИ

Два рибара кренула су заједно у риболов. Један је упецао пет риба, а други три. Кад су почели да их пеку, наиђе неки путник и упита да ли може да руча с њима, па ће им он за то платити. Рибари су пристали на то, те сва тројица седоше да ручају, поделивши улов на три једнаке порције. После ручка путник је захвалио и платио рибарима 800 динара. Како ће рибари међусобно (али праведно) да поделе тај новац? ■

2 СЛУЧАЈНИ СУСРЕТ

Марко је путовао возом и кад је прешао половину целог пута случајно је у возу видео свог старог пријатеља. Отишли су у вагон-ресторан да се испричају. Дружили су се све док Марку није преостало да пређе још половину оног пута који је прешао док се дружио са старим пријатељем. Који део целог пута се Марко дружио с пријатељем? ■

3 ДВА ДРУГАРА

Два друга попила су неколико сокова и неколико лимунада и платила укупно 1.500 динара. Колико су попили сокова, а колико лимунада, ако један сок кошта 100 динара, а лимунада 120 динара? ■

4 ПОДЕЛА

Три брата – Урош, Милош и Бане – треба да поделе извесну количину новца. Први је наишао Урош, узео своју трећину новца и отишао. Затим је наишао Милош и, мислећи да је он први, узео трећину преосталог новца и отишао. Последњи је дошао Бане и поступио као и остала браћа узео трећину преосталог новца. Колико је било укупно новца, ако је после Банетовог одласка на столу остало 600 динара? ■

5 ПАКОВАЊЕ

У 250 кутија упаковано је 5 тона робе, тако да се у свакој кутији налази једнака количина робе. Међутим, ову робу треба препаковати тако да у свакој кутији буде три пута мање робе него што је било. Колико кутија ће бити потребно? ■

Решења на страни 65

ЖИВОТ У БРЗОЈ ТРАЦИ

Кућица испод... цвећа

Саобраћајница у кинеској провинцији Гуангдунг нашла се у бројним вестима јер је један њен део саграђен око кућице коју је власница одбила да напусти.

Недавно отворен мост у граду Гуангџоуу призор је који се не виђа сваки дан. Не привлачи посебно ни дужином ни лепотом, али оно што се налази у његовом средишту свакако није било део првобитног нацрта. Ушушкана између асфалтираног пута, с обе стране, налази се трошна кућица госпође Љанг. Она је и разлог што многи радозналци долазе до моста само да би видели ко је то успео да осујети планове архитеката и грађевинара.

Градске власти месецима су муку мучиле због једноспратнице од скромних четрдесетак квадратних метара и на крају су морале да прихвате пораз. Намера госпође Љанг није била да их сатера у ћошак из чисте обести. Једноставно, понудили су јој нешто што није желела да прихвати. Пре него што су радови почели, речено јој је да може да се пресели у стан у близини мртвачнице, јер је предвиђено да се њена кућа сруши због изградње моста. Одбила је без трунке премишљања.

Преговори су трајали извесно време, понуђена су јој у једном тренутку чак два нова стана и новчана надокнада од 186.000 долара, али ништа није вредело. Показала је тада госпођа Љанг црту грамзивости. Наводно, била је спремна да се одрекне свог скромног дома само у замену за четири стана и 287.000 долара. Захтев није био прихваћен.

Тако је ова тврдоглава власница остала једина од укупно 47 власника станова и кућа и седам предузећа који су пристали да се преселе у нове просторије, да не би ометали изградњу саобраћајнице. Вест о овом случају завршила је у бројним медијима, што госпођу Љанг нимало није потресло. Изјавила је да је уопште не занима шта други људи мисле и да је срећна што је остала ту где је и била.

Како поштар стиже до госпође Љанг?

Место где се налази њена кућица описала је као „ослобађајуће, пријатно и удобно" и због тога одбија да га напусти. Вероватно док не добије понуду која ће задовољити њену похлепу... ■

С. Л.

Петковдан
21. август

ЛОПОВ ИЛИ РОДОЉУБ

На данашњи дан 1911. године из Лувра је украдена „Мона Лиза"

Једна од најлепших и најзагонетнијих слика у историји уметности, „Мона Лиза", почетком двадесетог века постала је еталон за сва будућа надмудривања аукцијских кућа и неколицине веома богатих људи око цене неког ремек-дела. (За сада рекорд држи слика „Salvator mundi" Леонарда да Винчија, коју је руски милионер Дмитриј Риболовљев 2017. године продао краљевској породици Саудијске Арабије за око 460 милиона долара.) Покушаји да се неко уметничко дело украде и скупо прода постоје од како је света и века, али крађа „Мона Лизе" из Лувра запањила је свет, а власнике и колекционаре уметнина навела на трошење огромних свота за осигурање уметничких дела.

За молера Винченца Перуђу (1881–1925) нико вероватно не би чуо осим полицајаца у родном крају који су га држали на оку због ситних крађа да није украо баш „Мона Лизу". Прва претпоставка полиције била је да је лопов преноћио скривен у музеју. Међутим, приликом испитивања у Фиренци, после хапшења лопова, испоставило се да је човек ушао ујутру у Лувр, са осталим радницима који су долазили на посао, одевен у белу јакну какву су носили и сви остали. У тренутку када је сала у којој је била изложена била празна, Перуђа је скинуо невелику даску (53 x 77 цм) с ликом Ђоконде, замотао је у сако, ставио под руку и ишетао из Лувра.

Две године слика је стајала у његовом стану у Паризу, затим скривена у Фиренци, а трећи пут је прешла границу Француске и Италије 1913, у то невино доба путовања кад вам нико није скенирао пртљаг и кад сте смели да понесете своју омиљену тоалетну воду у ручном пртљагу а да нико не помисли да је то сировина за будући експлозив. Уследила је спектакуларна полицијска истрага, а светска штампа

Перуђа позира за полицијски досије

брујала је читаве две године о нестанку слике и нагађала о њеној даљој судбини. Перуђа је ухваћен чим је ступио у везу са Алфредом Геријем, власником галерије у Фиренци, рекавши му да очекује неку накнаду за то што „враћа слику у домовину". Директор галерије Уфици потврдио је запањеном галеристи да је то оригинал. Пошто су убедили Перуђу да остави слику код галеристе, да је неко не украде, одмах су позвали полицију.

Званичници и радозналци око „Мона Лизе", 4. јануара 1914. године, када је враћена у Париз.

Италијанска штампа била је одушевљена и данима је истицала „патриотске" мотиве лопова – да врати слику у њену постојбину, „пошто ју је Наполеон украо", па је недељама извештавала о томе где се све чувена слика излаже. Затим је враћена Лувру, у који су посетиоци хрпимице месецима долазили да је виде. Наравно, неуки лопов родољубивих светоназора није знао да је је Леонардо да Винчи насликао „Мона Лизу" као поклон за краља Франсоа I од Француске (1494–1547), док је био један од његових дворских сликара, 250 година пре него што се Наполеон и родио. Осуђен на само годину дана, у затвору је провео седам месеци.

Пошто је велики део Великог рата провео у заробљеништву у Аустроугарској, несрећни молер умро је на сопствени рођендан 1925. године у Француској ■

Н. Мрђеновић

И ЈОШ ПОНЕШТО...

1690. аустријски цар Леополд I дао Србима у Аустрији слободу вероисповести, право избора архиепископа и употребу јулијанског календара

1754. рођен шкотски инжењер Вилијам Мардок који је осмислио гасно осветљење

1906. рођен амерички аниматор Пинк Пантера, Фриц Фриленг

1959. Хаваји проглашени 50. савезном државом САД ■

Пише **Дејан Стојиљковић**
Цртају **Ивица Сретеновић, Алекса Гајић и Иван Стојковић**
Обојио **Тибериу Бека**

ПОСЛАНСТВО ОГЊА

IV део

Е, ТАКО ЈЕ ВЕЋ БОЉЕ.

ТА МАРАМА... МОРАШ И ЊУ ДА СКИНЕШ.

НЕ, НЕЋУ.

А ЗАШТО?

ЗАТО ШТО ТАКО ЖЕЛИМ. ДА НЕЋЕ МОЖДА И ЗБОГ ЊЕ НЕКО ДА МЕ ЗАКОЉЕ НА СПАВАЊУ?

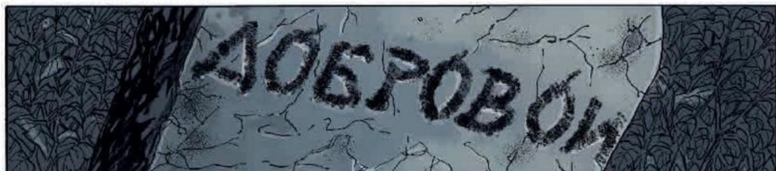
ЗБОГ ЊЕ НЕЋЕ, АЛИ ЗБОГ ПОГАНОГ ЈЕЗИКА... НИКАД СЕ НЕ ЗНА. ДУГ ЈЕ ПУТ.

НИЧЕГ СЕ ЈА НЕ ПЛАШИМ!

ПЛАШИШ СИРОТОГ МОМКА, ИВАНЕ...

ИДЕМО, ГОСПОДО.

ДОБРОВОЈ

ТИ! КО ТЕ ЈЕ ПУСТИО У ВРТ?

ОДГОВОРИ! ТВОЈ ГОСПОДАР ТИ НАРЕЂУЈЕ! КОГА ТРАЖИШ ОВДЕ?

ТЕБЕ... ТЕБЕ ТРАЖИМ, ЛАЗАРЕ...

РЕКАО САМ ТИ ЗА ОВУ КЉУСАД, КОСАНЧИЋУ. ВИДИШ ДА НЕМАЈУ СНАГЕ. НЕЋЕ НАС ИЗНЕТИ ДО ПРИЛЕПА.

НИЈЕ ТО ДО КОЊА.

И КОЛИКО СТЕ ИХ УОПШТЕ ПЛАТИЛИ ТАМО У КРУШЕВЦУ? МОГУ ДА СЕ КЛАДИМ ДА...
УМУКНИ, МИЛОШЕ.

КОЊИ СУ СТАЛИ ЈЕР НЕ ЖЕЛЕ ДА УЂУ У ВИЛИНСКО КОЛО.
НЕ ЖЕЛЕ ДА УЂУ У ШТА?

ЗДРАВ ДА СИ, ЗМАЈУ ОД РАДАНА.
УВЕК ЈЕ ЛЕПО ВИДЕТИ ТЕ, СЕСТРО.

БАШ СЕ ПИТАМ... ШТА ТАКВА ЛЕПОЈКА РАДИ САМА УСРЕД ШУМЕ?

СИГУРНО НЕ ЧЕКАМ ТЕБЕ, КОПИЛЕ.

ТОПЛИЦА ТИ ЈЕ РЕКАО ДА УМУКНЕШ, МИЛОШЕ. ОВО РАСКРШЋЕ ПРИПАДА ТЕБИ, СЕСТРО?

ДА.

ЖЕЛИШ ЛИ ДА ТИ ПЛАТИМО ПРЕЛАЗАК ПРЕКО ЊЕГА?

МОГАО БИ, ЗМАЈУ. ЕВО, ДАЈТЕ МИ ЊЕГОВ ЈЕЗИК. МОГУ ЊИМЕ ДА НАХРАНИМ ВУКОВЕ.

ТО УОПШТЕ НИЈЕ ВИСОКА ЦЕНА.

У СТВАРИ... ТВОЈА ПОСЕСТРИМА ЖЕЛИ ДА ТИ ПРЕНЕСЕМ ЈЕДНУ ПОРУКУ.

НАИСА?

ОРХАНОВ СИН ЗНА ЗА ВАШ ПОХОД. ГОСПОДАРИЦА ЈЕ ВИДЕЛА ЊЕГОВЕ ЦРНЕ ЉУДЕ, И ЊИХОВОГ ВОЂУ... ЧОВЕКА ЗЛАТНЕ КОСЕ. ОНИ ТРАЖЕ ИСТО ШТО И ВИ.

И ДОБРО СУ НАОШТРИЛИ СЕКИРЕ. ОНИ ИСПОД ЦРНИХ ЗАСТАВА НОСЕ СВОЈА ЦРНА СРЦА.

ЦРНИ ЉУДИ? ЦРНЕ ЗАСТАВЕ? ЦРНА СРЦА? ШТА БУДАЛИ ОВА КУРВА?

СЕСТРО...

ПУСТИ ГА.

У ПИРЛАПОНУ ЈЕ ТРГОВАЦ. ТВОЈ СТАРИ ПОЗНАНИК, ЗМАЈУ. ИДРИЗ МАЛКОЧОГЛУ ЈЕ ЧЕСТО СВРАЋАО КОД ЊЕГА. У СЕРДИКИ ЈЕ АЛИ-ПАШИНА ВОЈСКА ОЧИЈУ УПРТИХ КА ГРАНИЦИ. У БРУСИ ЈЕ СИН ОРХАНОВ.

ОН САЊА, КОСАНЧИЋУ... СВАКУ НОЋ САЊА.
ШТА САЊА, СЕСТРО?

ОН САЊА ЗМАЈЕВЕ, КОСАНЧИЋУ. СВАКУ НОЋ САЊА ЗМАЈЕВЕ.

ОЧЕ
ГОСПОДАРУ
ВИДИМ...
ВИДИМ ТЕ

ЕДИРНЕ (ЈЕДРЕНЕ),
ПРЕСТОНИЦА ОСМАНСКЕ
ИМПЕРИЈЕ, ХАС-ОДА,
ОДАЈА СУЛТАНА МУРАТА.

ПОЗОВИ МИ ЕДХЕМА. ЖЕЛИМ ДА РАЗГОВАРАМ СА ЊИМ.

ЗВАО СИ МЕ, ГОСПОДАРУ...

МОЖЕШ ЛИ ДА УЧИНИШ НЕШТО ЗА МЕНЕ, ЕДХЕМЕ?

ШТА ГОСПОДАР ЖЕЛИ?

ЖЕЛИМ ДА ПРЕСТАНЕМ ДА САЊАМ.

ПИРОТСКА ТВРЂАВА

НОЋАС НИКО
НЕЋЕ ОКА СКЛОПИТИ!
ЈЕЛ' ЈАСНО!

ЗАПНИ МАЛО ТАМО!
ЈЕ ЛИ ТЕ ТО ОТАЦ
ТАКО НАУЧИО ДА
ДРЖИШ СЕКИРУ?
ИЛИ МАЈКА?

ГОСПОДАРУ...
ИМАМ ВЕСТИ.
РЕЦИ,
ЈУНАЧЕ.

ВЕЛИКА ТУРСКА
ОРДИЈА СТУПА
ДРАГОМАНСКИМ
ТЕСНАЦЕМ
ПРЕМА ПИРОТУ.
ПРЕДВОДИ ИХ
ВЕЛИКИ ВЕЗИР
АЛИ-ПАША ЛИЧНО.

КАКВЕ СУ ВЕСТИ ИЗ ЛАЗАРЕВЕ ЗЕМЉЕ?

ГЛАСНИЦИ КАЖУ ДА КНЕЗ ГРАДИ ТВРДЕ ГРАДОВЕ. И ДА ОПРЕМА ВОЈСКУ... КАЖУ ДА...
НЕ ПИТАМ ТЕ ТО, ЕДХЕМЕ. ИМА ЛИ ВЕСТИ ОД ИДРИЗА МАЛКОЧОГЛУА И ЊЕГОВЕ БРАЋЕ? ТИ СИ МИ ЛИЧНО САВЕТОВАО ДА ГА ПОШАЉЕМ ДА ПОХАРА ТАЈ МАНАСТИР.

ИДРИЗ ЈЕ МРТАВ.

УХВАТИЛИ СУ ГА ЛАЗАРЕВИ ЉУДИ... БИЛО ИХ ЈЕ СТОТИНУ... МОЖДА И ВИШЕ...

ЗАИСТА? ЈА САМ ЧУО ДА ЈЕ БИО САМО ЈЕДАН.

ЛАЖИ... КАУРСКЕ ЛАЖИ, ГОСПОДАРУ.

НИСУ МИ ИХ ПРЕНЕЛИ КАУРИ, ВЕЋ НЕКОЛИЦИНА ПРЕЖИВЕЛИХ ИЗ ОДРЕДА.
ЈЕДАН ОД ЊИХ, ЗНАШ ГА... ЈЕДНООКИ ЈАКУБ... САД ЋЕ ГА ЗВАТИ И ЈЕДНОРУКИ ЈАКУБ... ИСПРИЧАО МИ ЈЕ КАКО ИХ ЈЕ ЗА ТИЛИ ЧАС ПОСЕКАО ЈЕДАН ЈЕДИНИ КАУРСКИ ВИТЕЗ.

SRETA 2016/18

Енигма тика

Уређује Славко Бован

Анаграм

ПОЛУСИВ ГАЛЕБ?

Коњићев скок

Крећући се по принципу скакача у шаху, прочитајте народну пословицу ■

БО	ЊЕ	ШТВУ	СТВО
ЊА	ГАТ	ЉЕ	У
ШТЕ	МА	БЕЗ	НЕ
БО	ШТЕ	СИ	ЈЕ
РО	ПО	ГО	ПО

Бела укрштеница

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																

Број црних поља означен је у загради на крају описа.

ВОДОРАВНО: 1. Особина онога који постоји као појам, мисаоност – Име глумца Хенкса (1), 2. Име глумице Дерек – Главни град – Главна артерија – Лична заменица (3), 3. Наречје – Град у Италији – Чувена филмска награда (2), 4. **Име и презиме глумца са слике** (0), 5. Име глумца Бандераса – Име спринтера Болдона (1), 6. Аутомобилска ознака за Ниш – Заковица – Иницијали писца Хемингвеја (2), 7. Узвик за терање мачке – Земљорадници (2), 8. Жена очевог брата – Кожна болест (1), 9. Име глумице Гарднер – Хунски војсковођа – Ознака за обим (2), 10. Кокошка – Прошле зиме (1) ■

УСПРАВНО: 1. Главни град Обале Слоноваче – Рибарска мрежа (1), 2. Поданички однос (0), 3. Ознака за север – Острво у Јадранском мору – Азијска држава (2), 4. Камиони носивости од три тоне – Четврти самогласник (1), 5. Летовалиште у Италији, на Јадрану – Који припада нама (1), 6. Иницијали глумице Мањани – Со азотне киселине (2), 7. Ознака за краља у шаху – Ненаглашена реч – Самогласник и сугласник (2), 8. Некадашњи француски глумац и редитељ, Жак – Коралнa острва (1), 9. Правни пропис – Држава (федерална јединица) у Индији (1), 10. Свемирске сонде за истраживање небеских тела из орбите – Пети самогласник (1), 11. Старији (скр.) – Најранији познати коњ (грч.) (1), 12. Место код Ваљева (0), 13. Слично (скр.) (2), 14. Украсно дугме на народној ношњи (мн.) (0), 15. Показна заменица (0), 16. Име писца Твена (0) ■

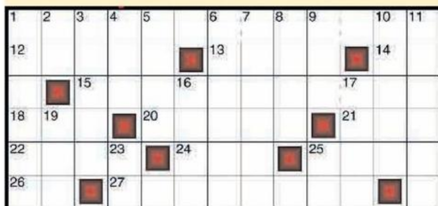
Помицаљка

Називе градова у САД помакните лево-десно како бисте у двема узастопним усправним колонама добили називе главних градова држава Охајо и Вашингтон ■

ТАКОМА
ЛИНКОЛН
КЛИВЛЕНД
КОЛУМБИЈА
ТЕМПЛ
МОБИЛ
ЊУЈОРК
САКРАМЕНТО

Укрштеница

ВОДОРАВНО: 1. Славни холандски сликар, аутор слике чија је репродукција проглашена за најтраженију у последњој деценији, 12. Стипса, 13. Потез гудалом (муз.), 14. Нота солмизације, 15. Слика коју је водећи произвођач ручно рађених репродукција прогласио за најомиљенију, 18. Оливер одмила, 20. Пратња владара, 21. Име глумице Лонгорије, 22. Птица певачица, 24. Ујак одмила, 25. Владарска столица, 26. Иницијали балерине Данкан, 27. Грдоба, наказа ■

УСПРАВНО: 1. Градић (мн.), 2. Иницијали славног тенисера Лендла, 3. Име, 4. Осушен, 5. Муслиманско мушко име, 6. Име некадашњег боксера Качара, 7. Портир, 8. Бубуљица на кожи, 10. Некадашњи француски тенисер, Јаник, 11. Тежак метал, 12. Врста голуба (мн.), 16. Тон, 17. Река у Банату, 19. Смрзнута вода, 23. Академија наука (скр.), 25. 22. и 5. слово азбуке ■

Решења на страни 65

„Дворана месеци"

ХОРОСКОП У ДВО

Богови старог Рима, европски и оријентални зодијак, живот, рад и задовољства владара – све то спојено је на сликама у ферарској вили радости и уживања

Обичај владара Фераре из породице Есте био је да граде виле изван или у непосредној околини града. Тамо би проводили време доколице, одмора, размишљања, учења... Та здања названа су делиције породице Есте. Име, углавном устаљено и изван италијанског језика, може да се преведе на више начина – као радост, уживање, задовољство... Више од двадесет грађевина било је за породицу Есте све то. Оне се данас, уз историјско језгро града, налазе на Листи светске баштине Унеска.

Од петнаестак сачуваних, неке су стално или повремено отворене за посетиоце – у Палати Парадизо налази се ферарска Библиотека Ариостеа, Делиција Белригвардо је музеј, Палата Пио, Вила дела Менса, Делиција Копаро такође су доступне. Међу богатим наслеђем породице Есте Палата Скифаноја, ипак, заузима посебно место. У њој је створено једно од највећих дела ферарске сликарске школе.

Губи се, досадна бриго

Крајем 14. века Алберто Пети д'Есте, владар Фераре, саградио је, у југоисточном делу града, недалеко од реке По, вилу урођену у зеленило. Назвао ју је Скифаноја, недвосмислено обзнанивши намену зграде. Скифаноја је, наиме, сложеница која у основи има синтагму *schivar la noia* – „далеко од досаде", или, како у својој књизи „Уметност ренесансе" наводе Питер и Линда Мари, поетично – „Губи се, досадна бриго".

У почетку, била је то дугачка приземна грађевина. Касније, више пута је преправљана и дограђивана. Најзначајније измене, изведене по налогу Албертовог унука Борса, 1465. године, пројектовао је архитекта Пјетро Бенвенуто дељи Ордини. Тада је над већим делом грађевине подигнут спрат на којем су се налазиле војводине одаје.

Борсо д'Есте владао је Фераром од 1. октобра 1450. године. Фридрих Трећи Хабзбуршки, цар Светог римског

Палата Скифаноја

РЦУ РАЗБИБРИГЕ

царства, доделио му је, 18. маја 1452, титулу војводе. Али тек деветнаест година касније, на Ускрс, 12. априла 1471. године, на светковини у римској Базилици Светог Петра, исту част указао му је и папа Павле Други. У сусрет том свечаном чину, војвода Борсо издао је налог да се ослика највећа, двадесет и четири метра дуга, једанаест широка и седам висока дворана Палате Скифаноја. Сврха таквог величанственог подухвата била је величање његове добре владавине, али и прослава предстојећег великог догађаја.

Козимова улога

Радови су почели у јулу 1469. године, а довршени су у марту наредне. Зидови просторије која ће бити названа „Дворана месеци" подељени су насликаним стубовима, сваки део заузима композиција која означава један месец, а сваки месец чине три положене зидне слике – у највишем појасу виде се победничке поворке богова старог Рима, у средишњем делу приказани су знакови европског зодијака окружени фигурама преузетим из источњачке астрологије, а у доњем делу су слике из живота војводе Борса.

Усправно читање, с врха надоле, приказује прелазак из божанског у људски свет, кроз астролошке симболе, по оновременом схватању, дате човеку да би могао да разуме божју вољу, без њих несхватљиву. Водоравно читање нас ставља пред необичан календар који се прати у смеру супротном кретању казаљке на сату.

Фреско-украси два зида готово у потпуности су нестали и данас се могу видети само месеци од марта до септембра. Иако је било тешко приписати фреске појединим уметницима, предано проучавање, потрага за документацијом, аргументовано супротстављање мишљења, довели су до тога да је са потпуном или великом извесношћу утврђено ауторство сачуваних седам композиција.

На њима се препознају најмање четири различита сликарска рукописа, а ниједан не припада Козиму Тури, кључној личности ферарске сликарске школе. Највећи сликар Фераре је месец или два пре почетка извођења фресака у Палати Скифаноја завршио своје ремек-дело – двокрилна врата оргуља Катедрале, а олтарску слику за кардинала Бартоломеа Роверела отпочеће тек наредне године.

Имајући то у виду и знајући да је био дворски сликар војводе Борса и најцењенији уметник тога доба у Ферари, тешко је замислити да није био укључен

„Тријумф Венере"

 у осликавање виле. Много вероватније су претпоставке да је целокупан пројект дело које је осмислио у сарадњи са Пелегрином Пришанијем, астрономом, професором Универзитета у Ферари, дворским историчарем и библиотекаром, да је израдио неколико припремних картона које су у зидне слике претворили други уметници, али и да је својом руком насликао неку од пет изгубљених фресака.

„Палио у Ферари"

ПАЛИО У ФЕРАРИ

Палио у Сијени, трка јахача неоседланих коња око средишњег градског трга, најпознатији је спортски догађај такве врсте. Међутим, палио у Ферари има дужу повест – градске хронике бележе да је у трци одржаној 1259. године победник био Ацо Седми д'Есте. Сачувано је сећање на величанствени палио који је, у последњој недељи маја 1471. године, приредио Борсо д'Есте, прослављајући титулу војводе коју му је доделио папа.

Како је то изгледало може се наслутити на основу фреске – у позадини априлских сцена из Борсовог живота, истина годину дана раније, насликан је палио. Јахачи су, осим коња, како се види, јахали и магарце, а трку су са украшених балкона посматрале ферарске даме. До 17. века обичај се угасио, али је обновљен 1933. године. Данас се палио одржава сваке последње недеље у мају. У њему се надмећу четири градска кварта и четири села изван градских зидина. Поред коњичке трке, трка девојчица и дечака, такмиче се и јахачи магараца. Није тајна да је обновљени палио надахнут сликом из Палате Скифаноја. На неки начин, Франческо дел Коса вратио се у Ферару ■

Дванаест месеци

Циклус фресака отпочиње на јужном зиду, приказима јануара и фебруара. Ове зидне слике готово у потпуности су изгубљене, али на основу копија које је крајем 19. века израдио сликар и литограф Ђузепе Мацолани, као и испитивања преосталих трагова, могуће је, врло поуздано, реконструисати бар њихове теме. Јануар је био посвећен знаку Водолије, победничка поворка славила је Јунону или Јануса, а призор из Борсовог живота приказивао је свечаност његовог проглашења за војводу Фераре. Неколицина проучавалаца сматра да је ову фреску израдио Балдасаре д'Есте, ванбрачни син неког од чланова породице Есте и Турин ученик, који је у време осликавања виле имао двадесет и шест или двадесет и седам година. Фебруар, месец Риба, Нептуновог тријумфа и Борсовог крунисања, пословично се приписује Козиму Тури.

Источни, најочуванији зид, на којем су приказани март, април и мај, дело је Франческа дел Косе. Март, месец хороскопског знака Овна, посвећен је тријумфу Минерве, чију кочију вуку бели једнорози, симболи чистоте. Поред богиње мудрости, заштитнице правде и покровитељке занатлија и уметника, налази се група жена које се баве везом и ткањем. Војвода Борсо, на доњој композицији, осликан као праведни владар и непоткупљиви судија, радио је на увођењу производње текстила и, посебно, обраде свиле, па се и митолошка сцена може схватити као похвала његовој владавини. На тој фресци, у средини, иза коњаника, налази се дечак за чију ногу се држи мајмун, животиња необично често присутна на сликама уметника ферарске школе.

Горња фреска средишње композиције на источном зиду можда је и најлепша слика у Палати Скифаноја. Април и знак Бика под заштитом су Венере, чију кочију вуку складни лабудови. Пред богињом љубави, окован, клечи Марс, бог рата. Алегорија о моћи љубави, чак и у доба сукоба, исказана је приказом младих дворана који уз музику, насмејани и срећни, размењују нежности. Поруку, подједнако јасно и, бар из данашње перспективе, са дозом ведрог хумора, наглашавају зечеви растрчани свуда око девојака и младића. Три Грације, Венерине дружбенице и отелотворење њених врлина, међу најстаријим су ренесансним актовима са митолошком темом. Могуће је да је овај детаљ Дел Косине слике потакао Рафаела да три и по деценије касније наслика врло сличну композицију.

Априлска сцена из дворског живота приказује владара озареног лица који новчићем награђује Сколу, свог омиљеног дворског лакрдијаша. Два корака иза Скоколе, младић који са птицом седи на ивици, излази из очекиваног оквира слике и улази у наш простор – простор посматрача. Овај јединствен детаљ највероватније открива утицај Андрее Мантење, једног од најзначајнијих ренесансних сликара.

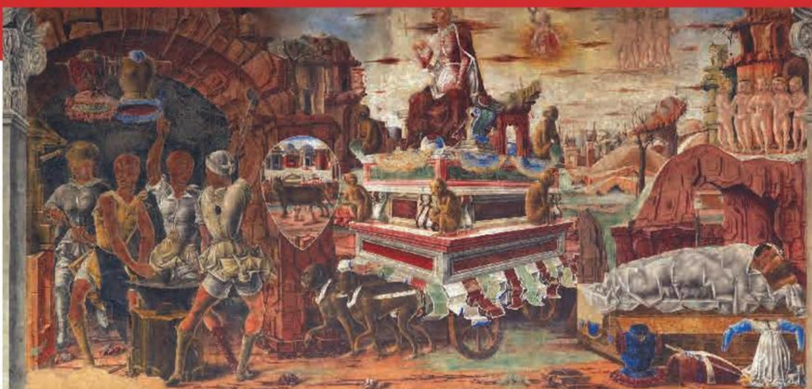
„Војвода Борсо се враћа из лова"
и „Војвода Борсо награђује Скоколу, дворску луду"

Сликајући мај, месец Близанаца и Аполона, чијом победничком кочијом управља Аурора, Франческо дел Коса у већој мери ослонио се на помоћнике. Најзанимљивији део ове фреске су тајновита дивовска деца, чија симболика није одгонетнута. Доња слика је, у 18. веку, готово потпуно уништена пробијањем врата.

Од четири сачуване фреске на северном зиду, две – јун и јул – дело су истог сликара и, вероватно, његових помоћника. Име тог уметника можда је било Еторе де'Бонакоси, али се о њему чешће говори као о Мајстору великих очију, због најупечатљивије одлике његовог сликарског рукописа. Јун је месец посвећен Раку и Меркуру, богу трговине и путовања. Прича из живота војводе Борса води нас у још једну делицију – замак Белригвардо. Јул је доба Лава и Јупитерове победничке поворке. На левој страни, испред кочије врховног бога коју вуку лавови, приказано је, постоји велика сагласност проучавалаца, венчање Борсове сестре Бјанке и Галеота Пика дела Мирандола, које се одиграло 1468. године.

Август и септембар дуго су приписивани истом сликару. Тек је Роберто Лонги, италијански историчар уметности, професор на факултетима у Болоњи и Фиренци, 1934. године, у својој књизи „Ферарска сликарска школа", оспорио то мишљење. Август, месец хороскопског знака Девице и тријумфалне поворке

„Тријумф Вулкана" или „Тријумф Маје"

Церере, богиње земљорадње, жетве и жита, Лонги сматра лошом фреском. Септембар – делом даровитог уметника. Препознао је у њему младог Еркола де'Робертија који је тада имао око деветнаест година.

Историчар уметности Карло Волпе је, седамдесетих година прошлог века, изнео претпоставку да су август и септембар дело учитеља и ученика. Његову тезу поткрепило је откриће документа који сведочи да је 1467. године Ерколе де Роберти био шегрт Герарда Фјоринија да Вићенца. То је довело до налажења могућег имена сликара познатог као Мајстор месеца августа.

Септембар је месец Ваге, а победничка поворка посвећена је Вулкану, богу ковачу, или Маји, једној од сестара Плејада, мајци Меркура и кћерки Атланта, Титана који носи небески свод. Тријумфалну кочију вуку мајмуни, а поред ње, лево, налазе се киклопи који кују оружје и, десно, Венера и Марс у љубавном загрљају. Посебно леп детаљ је штит Енеје, митског претка римског народа, са приказом вучице која доји Ромула и Рема. Увређено је мишљење да сцена из Борсовог живота приказује његов сусрет са млетачким амбасадором.

Фреске на западном зиду потпуно су уништене, али познато је да је октобар, под знаком Шкорпије, приказивао тријумф Марса, новембар – Стрелца и тријумф Дијане, богиње лова и месеца, а децембар, у знаку Јарца – победничку поворку Весте, богиње огњишта и дома.

Писмо

По завршетку осликавања Палате Скифаноја, 25. марта 1470. године, Франческо дел Коса упутио је писмо којим се, одмереним, али и веома одлучним тоном, обратио војводи Борсу. Само неколико реченица довољно је да се схвати колико је било уметниково незадовољство:

„Најславнији принче, [...] одлучио сам да се обратим Вашем господству, јер Ви можда мислите, или су вам рекли, да сам један од оних који могу бити поприлично задовољни и преплаћени су по стопи од десет болоњина; а понизно Вас подсећам да сам ја Франческо дел Коса, и да сам сâм насликао три поља окренута према предсобљу. Да је воља Вашег најславнијег господства да ми не исплати више од десет болоњина, мада бих тако изгубио четрдесет или педесет дуката, а ја живим од свог рада, био бих задовољан и мирно бих узео новац. Али, будући да постоје и друге околности, требало би да сам веома жалостан и узнемирен, посебно имајући у виду да сам ја, који сам барем отпочео градити какву репутацију, третиран и награђен као најбезвреднији шегрт из Фераре. [...] Молим Вас да ми пружите своју милост и доброту, и да ми исплатите ако не цео износ који би ми могао припасти, барем део који Вам се чини примереним; и прихватићу га као милостив дар и о њему ћу говорити."

У потпису је стајало – „Слуга, премда најнижи, Вашег најславнијег господства". Одговор војводе Борса није био задовољавајући, па је Франческо дел Коса заувек напустио Ферару и настанио се у Болоњи. Убрзо му се, као помоћник, придружио Ерколе де'Роберти. Долазак двојице сликара из Фераре означио је почетак ренесансног сликарства у Болоњи.

Франческо дел Коса поживео је још само осам година. Куга је однела његов живот почетком 1478. године. Рана смрт прекинула је његову кратку каријеру и стил који је обећавао много већи развој. Ерколе де'Роберти вратио се у Ферару и, од 1486. године, преузео је место Козима Туре на двору Еркола д'Есте, Борсовог наследника. Путовао је у Венецију, Мантову и, 1492. године, као пратилац Алфонса д'Есте, владаревог сина – у Рим. Склон претераном уживању у вину, сликар се у децембру 1494. године нашао у немилости војводе Еркола, јер је заједно са Алфонсом, престолонаследником, одлазио у тајне ноћне пустоловине. На неко време повукао се у Мантову, потом се вратио у Ферару, али се већ 1496. године његов живот завршио. Као и Франческо дел Коса, поживео је тек нешто више од четрдесет година.

Три највећа сликара фераске школе били су Козимо Тура, Франческо дел Коса и Ерколе де Роберти. После смрти најмлађег, изрекли су Питер и Линда Мари:

„Ферара је, што се тиче уметности, поново запала у безначајност".

* * *

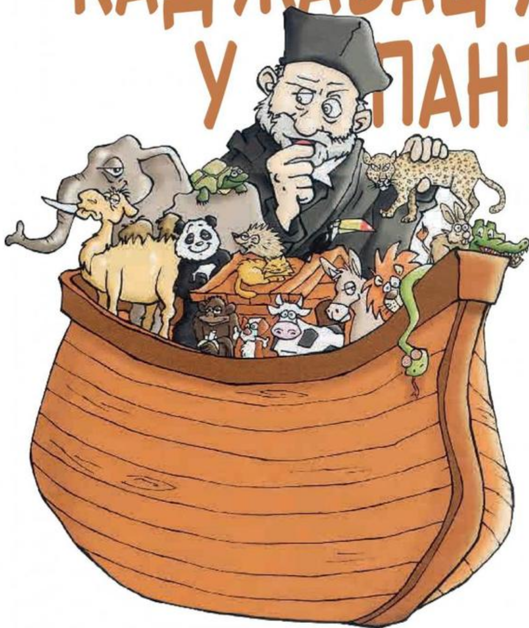
Од када је породица Есте напустила Ферару, 1598. године, Палата Скифаноја је више пута мењала власнике и намену, коришћена је као складиште дувана и као фабрика, претрпела је велика разарања, која нису заустављена све до 19. века. Фреске су биле прекречене и заборављене. Поново су откривене тек после 1820. године. Градска власт ће нешто касније откупити грађевину, и 1894. године отпочети сложене рестаураторске радове. Коначно, 1898. године, Палата Скифаноја постала је седиште Народног музеја старе уметности у Ферари.

После великог земљотреса 2012. године највећи део здања је затворен. Ипак, у „Дворану месеци" је све до краја 2017. могло да се уђе. У јануару 2018. започета је нова рестаурација које је недавно завршена. Палата Скифаноја отворила је своја врата за посетиоце 2. јуна ове године ■

Владимир Ранковић

Како смо се множили

КАД ЖАБАЦ УСКОЧИ У ПАНТАЛОНЕ

Откако постоји, човек је суочен с озбиљним питањем одакле потиче, ко га је и како створио, шта је било прво... У размишљањима на ову тему често се ишло трагикомичним странпутицама. Наравно, гледајући с данашњег становишта.

Савремени научни поступци и средства којима се води научни рад скорашњег су датума у поређењу с читавом историјом човека и његових вечних покушаја да схвати ко је и одакле је. Управо зато, научници су кроз историју образлагали необичне претпоставке, често погрешне, мада најбоље што је у одређеном историјском добу и с до тада оствареним знањима могло да се закључи. Неки су наслућивали праву истину, али их је вера проглашавала „јеретицима". Неке од теорија настанка живота данас нам се у најмању руку чине забавним, поготово кад схватимо да колико јуче, пре само два-три века, ни најумнији људи нису тачно знали како се рађају бебе.

Јаја као бабушке

Седамнаести век за науку је веома значајан, јер је тада почео развој савремене научне мисли. Ипак, кад је о настанку живота реч, природњаци су били подељени у две сукобљене групе. Они склони увреженом подржавали су претпоставку о спонтаном настанку живих бића, док је други табор покушавао да докаже да се све животиње рађају из јаја, а све биљке из семена.

Франческо Реди, лекар на двору Медичијевих у Фиренци, најгласније је подржавао претпоставку да свака животиња, било да је реч о најситнијем инсекту или сисару, потиче из јајета. На основу тог убеђења један од првих научника који је користио микроскоп Фламанац Јан Свамердам (1637–1680) срочио је замисао која нам се данас чини смешна. Пошто је у јајету у коме се развијао младунац жабе угледао ткиво животиње која је тек настајала, претпоставио је да се у сваком јајету, као у некаквој кинеској кутији или руским дрвеним луткама бабушкама, налази низ животиња од којих свака садржи следеће јаје и тако

даље. Ипак, не до у бесконачност већ, како кажу свети списи (који предвиђају крај света), само одређени број генерација.

Лекар и природњак Антонио Валиснери у спису из 1721. године „О настанку човека и животиња" на основу ове претпоставке дошао је до мишљења да се „у јајнику било које женке крију сви фетуси који ће, један по један, поздравити дан". Усудио се да изрекне да је „Ева у својим јајницима садржавала зачетке читавог каснијег човечанства", што је касније послужило као једно од објашњења о првобитном греху, с обзиром на то да су сви будући Евини потомци већ били у њеном стомаку.

Огледи у кревету

Овакав начин размишљања називан је преформизам, али је имао је неколико варијанти. Једну је подржавао природњак Николас Хартсекер (1656–1725), који је тврдио да нису јајашца та која садрже сва наредна поколења, већ сперматозоиди. Откриће сперматозоида догодило се 1624. године и имало је веома забавне обрте. Заслужан за њихово откриће, Антони ван Левенхук (1632–1723) оставио је записе да је под микроскопом посматрао само остатке своје брачне страсти које је узимао и испитивао „одмах после ејакулације, готово у истом трену".

Вероватно с истим начином узимања узорака, семену течност је под микроскопом посматрао и природњак Готје, али се он бавио сперматозоидима животиња, тврдећи да је запазио једног малог коња и једног певца у сперматозоидима ових врста.

Насупрот преформистима стајали су епигенисти, научници који су подржавали претпоставку о спонтаном настанку. Један од њихових угледних претходника био је Аристотел, а у 17. веку још је било распрострањено мишљење да се све „ниже" животиње рађају спонтаним настанком: могле су се обновити из блата, ђубрета, труло меса.

Загонетка Нојеве барке

Немачки калуђер Атанасије Кирхер потрудио се да у 17. веку проповеда веома маштовите замисли. Размишљајући о Нојевој барци у свом истоименом научном делу, утврдио је да, ма колико да је велики био брод, сва жива бића нису могла да се укрцају. Кирхер је покушао да нађе решење за ову недоумицу. Прво је закључио да се на брод сигурно нису укрцале све врсте које живе у води, јер су у свом природном окружењу могле да преживе потоп. „Оставио" је ван брода и оне које су могле да се роде обичним настанком из блата: жабе, инсекте, змије, мишеве.

Али опет је животиња било превише да би се све спасле уласком на барку.

Калуђер је онда понудио два решења за ову очигледну загонетку. У првој је разматрао могућности укрштања (стварање хибрида) из којих би настајале нове врсте којих није било на броду. Из парења леопарда с камилом, на пример, настала је жирафа. Посматрајући пак разлике између америчког и европског бизона, увео је другу претпоставку: неке животиње могле су да се мењају у зависности од климе или утицаја околине. Подстакнут бујном маштом, Кирхер је ипак увео у науку појмове укрштања и мутације, којима су се касније други природњаци бавили на научан начин.

Одговор у посудама

Тачку на размаштавање природњака у погледу спонтаног настанка и рађања врста ставили су огледи, а најпознатији су били они које су направили Франческо Реди и, скоро век касније, Лазаро Спаланцани. Редијев оглед одиграо се 1688. године и многи га сматрају првим правим природњачким огледом у историји. А желео је да докаже да спонтано рађање не постоји. Узео је осам посуда и у сваку ставио делове угинулих животиња: змије, риба, комад говеђег меса... Четири посуде добро су затворене и запечаћене, док су друге четири, с истим садржајем, остављене отворене. Посматрајући шта се догађа, Реди је закључио да су на труло месо у отвореним посудама слетале муве, док оним затвореним ништа није могло да приђе. Присуство ларви мува у месу у отвореним посудама и њихово одсуство у оним затвореним за Редија је био необорив доказ против претпоставке спонтаног обнављања врста.

Редијев оглед имао је бројне противнике који су му говорили да је недостатак струјања ваздуха у затвореним посудама спречио рађање

ЖЕНА НИЈЕ НЕОПХОДНА

Убеђен да је жена у поступку размножавања потпуно непотребна и да је менструална крв само нешто нечисто и смрдљиво, швајцарски лекар, мистик и филозоф Парацелзус (1493–1541) сматрао је да се мајчина утроба мирне душе може заменити коњском балегом. Направио је чак и рецепт како све то извести и објавио га у првој од својих „Девет књига о природи свих ствари". Рецепт гласи:

„Оставити да човечија сперма гњили у једној посуди запечаћеној коњским изметом. Нека тако стоји четрдесет дана, то јест док биће које се ствара не почне да оживљава, помера се и рита, што се лако види. После тога појавиће се нешто слично човеку, али провидно и без тела. Ако се пажљиво храни људском крвљу и тако одржава четрдесет недеља при сталној температури која је једнака тек избаченом коњском измету, постаће право дете, живо и са свим удовима као да га је родила жена, али ће бити много мање. Зваћемо га човечуљак" ■

☞ ларви. Реди их је ућуткао тако што је оглед поновио стављајући уместо запушача – газу.

Био је то тежак ударац за веровања оног доба: за истину је важило да је Бог створио само „надмоћна" жива бића, као што су човек и велике животиње. Црви, инсекти и друга бића која су се сматрала подређеним, рађала су се спонтано, из трулог меса. Веровање је било толико распрострањено да је хемичар Жан Батист ван Хелмонт (1579–1644) направио и рецепт за стварање мишева:

„Ставити прљаву кошуљу или старе крпе у неку шерпу или буренце и спустити неколико зрна пшенице или друге хране. За 21 дан појавиће се мишеви. Ту ће се наћи одрасле јединке мужјака и женки који ће се парити и стварати друге мишеве."

Животна сила

Упркос тешком ударцу који су добили заступници претпоставке о спонтаном рађању, веома брзо су се опоравили кад су, век касније, захваљујући првим микроскопима, откривене бактерије и гљивице па је тиме обновљен и израз „нижа бића". Шкотски природњак Џон Нидам, посматрајући како се у разним растворима и припремљеним подлогама микроорганизми множе изложени ваздуху, закључио је да се унутар сваке материје, укључујући и ваздух, налази „животна сила" која је одговорна за спонтано размножавање и рађање. Да би оснажио своју тврдњу, неке од хранљивих подлога (чорби) прокувао је да би уклонио загађење микроорганизмима, сипао их у нове, чисте посуде и затворио запушачима од плуте, а потом установио да се микроби поново развијају.

У ту расправу умешао се 1765. године италијански биолог и свештеник Лазаро Спаланцани, који је Нидамов оглед разрадио у неколико варијанти: искувавао је подлоге са засејаним микроорганизмима по један сат, а затим херметички затварао посуде с овом подлогом. Добијена „чорба" била је стерилна и микроорганизми се више нису појављивали. Извршио је и укрштене провере, кувајући засејану подлогу само неколико минута или користећи запушаче од плуте који не затварају херметички. У тим случајевима микроорганизми би се поново појављивали. Спаланцанијев закључак био је да не постоји спонтани настанак живих бића. Нидам је наставио да брани своју теорију, али је коначну тачку на ову врсту расправа ставио Луј Пастер 1864. године.

Улога тестиса

Спаланцани је задао још један тежак ударац распрострањеним веровањима тог времена. Био је уверен да је за размножавање јаје потребно оплодити сперматозоидом. Наравно, то је тврдио још Хипократ у 4. веку пре наше ере, нагађајући да се од сперматозоида из десног тестиса рађају мушка а из левог женска деца, а само неколико деценија после тога Аристотел је мислио да се ембрион ствара од материјала који жена излучује у материцу помешаног с мушком спермом: смешу је назвао активирајућом силом.

Спаланцани је, међутим, први доказао улогу сперматозоида и то на прилично смешан начин. Направио је неколико пари панталоница за мужјаке жаба, пуштајући их да се тако обучени паре са женкама. Панталонице су спречавале оплодњу женки и жабе се нису размножавале. Потом је Спаланцани ручно оплодио жабе спермом коју је исцедио из тестиса мужјака и доказао оплодњу, понављајући оглед и с корњачом и с керушом. Истовремено, Спаланцани је доказао да мушкарци могу да буду подједнако одговорни за недостатак потомства у браку ■

З. М.

ЛЕКАР У ЛУДНИЦИ

На тему рађања и смрти још један научник покушао је да направи велики корак напред, али су га савременици исмејали. Филип Семелвајс био је мађарски лекар, а око 1800. године руководио је једним породилиштем у Бечу. У то доба много је породиља умирало због постпорођајне грознице (сепсе настале заразом стрептококама). Посматрајући разлику у смртности у два одељења болнице, једног у коме су оперисали лекари и другог где су углавном радиле бабице, Семелвајс је исправно дошао до закључка да су заразу ширили баш лекари који су долазили у додир с болесним женама. Наредио је да се руке стално перу дезинфекционим средствима и мењају прљави лекарски мантили, те је постигао знатно смањење смртности жена. То га је, међутим, скупо коштало, јер нико није могао да замисли да су лекари ти који доносе смрт. Прво су га отпустили с посла, па га опет вратили да ради и коначно толико исмевали да је доспео у лудницу. Тамо је, иронијом судбине, умро од сепсе ■

Семелвајс је прао руке пре него што ће оперисати, али био је једини који је то чинио.

ПЕСМА ГА ЈЕ ОДРЖАЛА

Делује нам немогуће да су овако сићушне птице селице, али је црвендаћ заправо велики путник.

Већина птица утихне пошто се заврши време парења, али не и црвендаћ. Његово црвено перје на грудима није ту само за украс, већ је и знак упозорења.

Током парења мужјак храни изабраницу – ово је један од ретких тренутака кад са сигурношћу може да се утврди која птица је ког пола.

Пој црвендаћа сматра се једним од најлепших у хору птица певачица

ДОБАР МУЖ

Црвендаће су дуго сматрали узорним супружницима у животињском царству. Током парења мужјак храни женку, а касније оба родитеља подједнако учествују у одгајању птића. Ако обоје преживе зиму, није реткост да се исти пар поново састане наредног пролећа. Међутим, недавна истраживања показала су да чак ни црвендаћи нису савршени мужеви. Око 20 одсто мужјака засноваће породицу с више од једне женке ■

Црвендаћ и баштенска алатка, извор надахнућа за многе уметнике и фотографе.

ЗАШТО ЈЕ ЦРВЕН?

По предању насталом у Великој Британији, перје црвендаћа некад је било смеђе. Кад је Исус умирао на крсту, птичица му је пришла и певушила у уво како би лакше поднео бол. Крв из Христових рана обојила је црвендаћеве груди и од тада све ове птице имају црвено перје ■

ПРИЈАТЕЉ ДИВЉЕ СВИЊЕ

Црвенкаста птица чест је посетилац башти. Радо ће слетети близу баштована да би кљуцнула неку глисту или црва са његове лопатице. У потрази за оброком прати сваку животињу која рије. На многим подручјима можете да је видите како скакуће крај ногу дивље свиње. Зашто баш њених? То је једини папкар који копа рупе ■

ИПАК СЕЛИЦЕ

Неки црвендаћи остају на истом подручју током целог живота, али има и таквих који мењају станиште током зиме. Иако добро подносе хладноћу, изгледа да им клима Скандинавског полуострва не одговара, јер се одатле селе ка Великој Британији. Међутим, није реткост да се ту запуте и из много топлијих крајева. Сачуван је податак да су 1637. године хиљаде црвендаћа са Сицилије долетеле у Енглеску. Понекад се нађу и на бродовима веома далеко до обале ■

КАКО РАЗЛИКОВАТИ ПОЛ?

Није сасвим тачно да црвендаћ више пева током зиме, већ је то доба у коме певају сви, и мужјаци и женке. Кад није сезона парења, међу њима нема преке потребе за дружењем и свако ће бранити свој посед. То се ради песмом, али и сукобом са супарником, уколико црвендаћ осети да му је положај угрожен. Овде пол не игра никакву улогу, заправо, ни они сами се међусобно не разликују, већ сваког припадника своје врсте доживљавају као супарника. Кад наступи пролеће, женка престаје да пева и, уместо да пркосно испрси своје црвено перје, приближава се мужјаку погнуте главе. Најпре ће бити дочекана као и сваки други незвани гост, песмом и претећим покретима. Тек пошто мужјак уочи њен потчињен став, дозволиће да му се приближи ■

Овог црвендаћа нико не би заменио за славуја, али, пошто падне мрак, то је сасвим друга прича.

ГРАДСКИ ПОЈ

Током пролећа црвендаћи настањени у граду певају у било које доба дана или ноћи. Дуго се сматрало да су узрок овој појави уличне светиљке, чију светлост птице замењују за дневну. Међутим, недавна истраживања показала су да црвендаћи највише певају ноћу на оним подручјима где је градска бука највећа. Као да знају да преко дана њихов пој не долази до изражаја ■

Нечија башта за црвендаћа је подручје које ће да брани по сваку цену

Као веома борбене животиње, често кљуцају и гребу своје супарнике.

ГНЕЗДО ЗА САМО ЈЕДНО ЈУТРО

Чувени су по томе што праве гнезда на крајње необичним местима – у одбаченом чајнику, кутији за ципеле или пласту сена. Један вредни црвендаћ готово је завршио с прављењем гнезда у џепу баштованског мантила и то за само неколико сати: у девет ујутру власник га је окачио, а кад се у време ручка вратио по мантил, птичица је била спремна да се усели. Најдомишљатији је био потез црвендаћа из Другог светског рата који се угнездио иза мотора једног авиона. Женка је грејала јаја док је летелица била на земљи, а кад је узлетела, топлота из мотора довршила је посао. Изгледа да су се птићи излегли без тешкоћа ■

Црвендаћ ће веома радо направити гнездо у одбаченом чајнику, забаченом кутку баштенске шупе, празној кутији или ће своју породицу ушушкати у пласту сена.

ТОНОВИ И ИЗ КАВЕЗА

Пој птица певачица не служи само као љубавни зов, оне на тај начин обележавају посед, оглашавају присуство других птица или певају зато што им се пева. Црвендаћ песмом најчешће означава свој посед, али је занимљиво да ће наставити да пева чак и ако га затворите у кавез. Већина птица утихне пошто се заврши време парења, али не и црвендаћ – једна је од ретких птица које певају и током јесени ■

НАЈБОРБЕНИЈИ

Упркос занемарљивој величини, црвендаћ спада међу четири најборбеније птице. Црвено перје на грудима није ту само за украс, већ служи као знак упозорења. Црвендаћ ће истурити груди не би ли отерао непријатеље или друге припаднике своје врсте који му упадну на посед. Овакво кочоперење обично је довољно да се сукоб заврши, али, ако је потребно, црвендаћи ће се борити чак и до смрти ■

ГЛАСНИК СМРТИ

Према извесном сујеверју, ако вам црвендаћ закуца на прозор или улети у собу, то је знак да ће вам неко умрети. Није тешко установити зашто су баш за ову веселу птицу везана овако црна знамења. Црвендаћ радо борави на гробљу, јер тамо увек има свеже ископане земље из које може да покупи неког црва или глисту ■

П. З.

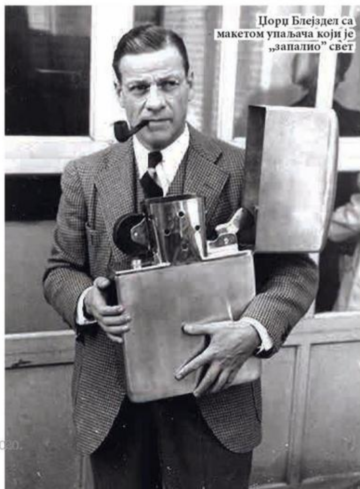

КЛИК, КРЕС, КЛАП

Има и бољих упаљача, али су скупљи, има и лепших, али су непоуздани, има и бољих и лепших, али не трају тако дуго, има солиднијих, али нису „зипо".

Предмети за свакодневну употребу ретко се кад уздигну до митских размера. Кад се тако нешто и деси, то је последица паметне рекламе или врхунског квалитета и скупоће; примери су „ролс ројс" сат „ролекс", који има ауру пустоловине око себе, џепни нож „швајцарац". Упаљач „зипо", међутим, има за собом много деценија репутације која се не може објаснити ни рекламом ни статусним значењем.

Та јевтина лимена кутијица са поклопцем на шарци, споља излизана и улубљена, а изнутра чађава и смрдљива, има готово чаробну моћ над својим власницима. Од 1932. године упаљачи „зипо" су исти и њихови власници их сасвим неразумно и необјашњиво обожавају. Данас постоји тиха и ненаметљива секта „зипомана", људи који се у кафани окрену кад чују

Џорџ Блејздел са макетом упаљача који је „запалио" свет

познати звук: „клик-крес-клап". Само се један упаљач тако чује.

Власник стоји на ћошку

Објашњење за то лежи како у људима, тако и у упаљачу. Психолошки портрет власника „зипа" може да се скицира са сразмерном извесношћу: реч је о типу мушкарца кога је искуство научило да су изненађења углавном непријатна, а новотарије непоуздане, па се ваља држати за оно мало поузданих ствари које остају у овом променљивом свету.

Из статистичке чињенице да је власник „зипа" често теренац било које врсте, дакле војник, ловац, пецарош... обично се изводи погрешан закључак да је такав упаљач обележје такозваног „правог мушкарца", оне рекламне творевине какву су својевремено

ВОДИЧ ЗА КОЛЕКЦИОНАРЕ

Старост „зипо” упаљача може да се прилично тачно одреди по изгледу и шифри године производње на дну кућишта, где пише „Zippo”. Први упаљачи имају изразито оштре ивице и шарку споља. Дно кућишта и врх поклопца залемљени су. Од 1933. године јављају се дијагоналне украсне линије, а 1934. упаљач је скраћен за око 6 мм. Следећег лета јављају се рекламне серије с именима и симболима разних предузећа. Данашњи облик, са шарком која је заварена изнутра, упаљач је стекао 1936. године, а 1937. кућиште почиње да се ради од пресованог месинганог лима. Ратни упаљачи су од челичног лима, обојени мат црно. Од 1957. године ради се и тања верзија.

Тачна година производње може се установити по шифри на дну упаљача. Од 1958. та се шифра састоји од тачкица или цртица са обе стране натписа „Zippo”. На табели је дат кључ шифре. Што се украса на упаљачима тиче, њих је практично безброј – од рекламних симбола до грбова и амблема војних јединица, симбола разних удружења... ■

ОДРЕЂИВАЊЕ ГОДИНА ПРОИЗВОДЊЕ ПО ЗНАЦИМА НА ДНУ УПАЉАЧА

1933 Patent Pending	1960	•••	•••	1978	//	//	1994	A to L	X
1937 - c.1950	1961	•••	••	1979	/	//	1995	A to L	XI
Patent 2032695	1962	••	••		//	/	1996	A to L	XII
1942 - 1946	1963	••	•	1980	/	/	1997	A to L	XIII
Black Crackle, Patent	1964	•	•	1981	/		1998	A to L	XIV
203695.	1965	•		1982	\\\\	\\\\	1999	A to L	XV
	1966	IIII	IIII	1983	\\\\	\\\	2000	A to L	XVI
c.1950 - c.1957	1967	IIII	III	1984	\\\	\\\	2001	A to L	01
Patent 2517191	1968	III	III	1985	\\\	\\	2002	A to L	02
c.1950 - c.1957	1969	III	II	1986	\\	\\	2003	A to L	03
Patent 2517191	1970	II	II	1986	G to L	II	2004	A to L	04
with patent pending	1971	II	I	1987	A to L	III	2005	A to L	05
1958 PatentPending	1972	I	I	1988	A to L	IV	2010	A to L	10
•••• ••••	1973	I		1989	A to L	V	2020	A to L	20
1959 •••• •••	1974	////	////	1990	A to L	VI			
	1975	////	///	1991	A to L	VII			
	1976	///	///	1992	A to L	VIII			
	1977	///	//	1993	A to L	IX			

натурале цигарете „Марлборо”, на пример. Не треба се поуздати у такве процене – једино је сигурно да упаљач „зипо” користе људи који очекују да буду на ветру и киши.

Генерацијски гледано, „зипо” је учесталији међу првим таласом рокера. То је разумљиво, јер је тај упаљач упадљиво обележје педесетих година и тадашњег технолошког декора. „Зипо” некако природно иде уз Елвиса Преслија, Џејмса Дина, Џека Керуака и целу бит генерацију, која је, као што је познато, била много напољу, на путу или на ћошку.

Како се та отрцана лимена кутијица увукла под кожу таквој врсти људи који су у огромној већини равнодушни према симболима статуса и материјалним добрима?

Од Филипина до Ардена

Привлачност је овде пре свега практичне природе: то је упаљач који је неуништив и апсолутно поуздан. „Зипои” су преживели снег, воду, блато, ватру, веш-машине и падове са великих висина. Бар један упаљач нађен је у утроби велике рибе, а у најмање три случаја „зипо” је зауставио метак у рату и тако спасао живот власнику. У ствари, Други светски рат је био главни разлог омиљености овог упаљача. Неко се у генералштабу америчке војске сетио да би сваки војник требало да буде наоружан и поузданим средством за паљење ватре. Тако је цела ратна производња упаљача фабрике „Зипо” у Бредфорду, Пенсилванија, била усмерена ка војсци и свако војно лице, од генерала Ајзенхауера до последњег прашинара, стекло је по један.

„Зипо” је показао своје предности по рововима и палубама од Филипина до Ардена, по тропским пљусковима и снежним ноћима. Пилоти су спуштали оштећене авионе осветљавајући њиме инструменте, војска је у кишним ноћима на пламену неколико упаљача кувала супу у шлемовима, бродоломници су слали сигнале из мора, а прва вест о правцу кретања највеће флоте која је икада запловила Тихим океаном дошла је урезана на „зипоу” ратног дописника Ернија Пајла – „Токио”.

Корејски и Вијетнамски рат само су потврдили о каквом корисном уређају

Данашња производња потпуно је аутоматизована

је реч – испробан у рату, лову, по киши, снегу, мору и пустињи. „Зипо” је постао амерички класик; предмет са употребном вредношћу који у себи спаја све елементе у савршеној равнотежи. Има бољих упаљача, али су скупљи: има лепших, али су непоуздани; има и бољих и лепших, али ☞

Неизоставан реквизит и на многим концертима

 не трају тако дуго; има солиднијих, али нису „зипо”.

Како је рођен

Цела прича почиње једне влажне зимске ноћи у Бредфорду 1932. године, усред економске кризе. Џорџ Г. Блејздел, сувласник мале бензинске пумпе, срео је пријатеља који је имао јевтини аустријски упаљач, ружну и гломазну справу са поклопцем који се скида. Такви су упаљачи били омиљени између два рата међу средњоевропским сељацима и ловцима и дан-данас се могу наћи у Војводини.

„Видиш како си лепо обучен”, почео је Блејздел да завитлава пријатеља, „могао би да набавиш пристојан упаљач.”

„Видиш, Џорџе”, рекао је пријатељ, „овај упаљач *ради*.”

Блејздел се замислио и откупио право за продају аустријских упаљача у САД. Посао је ишао слабо јер су упаљачи били ружни и неспретни, мада су радили добро. Тада је Блејздел сео да конструише упаљач који би пристојно изгледао, био једноставан за руковање и израду и добро радио.

Био је квалификован за такав посао: као дечак је радио у машинбраварској радионици свог оца (десет центи на сат, по добром америчком обичају да ништа нема бесплатно) и савладао основе металског заната. Прво је направио кутију правоугаоног облика и димензија које стају удобно у сваку руку. Поклопац, који се код ранијих сличних упаљача скидао, Блејздел је поставио на шарку залемљену споља. Око фитиља је ставио рупичасти штитник за ветар и „Зипо” је био рођен. Једина разлика између оригиналног упаљача (патент број 2.032.659) и данашњег модела је у томе што је шарка поклопца данас изнутра, лежај кремена је ојачан и точкић је од бољег челика.

Посао је испрва кренуо споро: у првих месец дана Блејздел је продао 82 упаљача за 62 долара и 15 центи, укупно. Делио је упаљаче возачима камиона који су на његовој пумпи узимали бензин са молбом да их показују људима, давао их трафикама без обавезе да их продају, а 1937. године платио је 3.000 долара за целу страну угледног илустрованог часописа „Есквајер”. Корист је била умерена, па је Блејздел продао 300.000 упаљача по јевтинијој цени као награде за тада омиљену кафанску лутрију.

Од 1936. године већа предузећа почињу да купују „зипо” упаљаче са својим симболима, као поклон, што је више десетина година било једно од главних тржишта. Од 1938. године кућишта (кутије) упаљача извлаче се пресовањем под притиском, а не више ковањем месинганих цеви. То је значајно појевтинило производњу. Од тада су и углови кућишта заобљени. Чим је избио Други светски рат, Блејздел је понудио своје упаљаче за продају по војничким кантинама. Војска их је прихватила и почео је велики посао. Пошто је месинг био стратешки материјал, ратни „зипои” су од меког гвозденог лима, обојени црном бојом која је онда печена да би се добио набрани мат изглед.

После рата долази до друге конструкторске измене пошто је примећено да се точкић који креше варнице брзо хаба. Блејздел је зауставио производњу не отпустивши ниједног радника и почео да тражи прави точкић. После саветовања са најбољим металурзима и огледа са разним врстама челика који су коштали 300.000 долара, нађен је прави материјал, а начин нарезивања ударне површине точкића и данас је пословна тајна.

Упали у свим (не)могућим условима

Доживотна гаранција

Данашња производња упаљача аутоматизована је у највећој мери. Тело упаљача израђено је пресовањем и варењем од нерђајућег челика дебелог 0,45 мм и у њега је усађена цев за кремен. Цев има на горњем крају, испод точкића, челично ојачање да се не би ширила, јер кресање варница из тврдог кремена изазива велика напрезања материјала. На монтажној траци тада се уграђују точкићи, опруге поклопца и остали делови. Кућишта упаљача извлаче се пресовањем од месинганог лима дебљине 0,68 мм, поклопци се спајају шарком за кутију путем тачкастог заваривања и кућиште иде на коначну обраду (никловање или бојење).

Тај тачкасти вар је тренутно једина слаба тачка „зипо” упаљача ако се икада поквари. То је искључиво последица лоше завареног поклопца. У том случају упаљач треба послати натраг фабрици која ће бесплатно отклонити сваки квар и упаљач довести у исправно стање. Фабрика се поноси политиком доживотне гаранције и истиче да нико никада није платио ни цент за поправку упаљача ■

М. Васић

УПУТСТВО ЗА УПОТРЕБУ

Упаљач „зипо” користи гориво на бази бензина и кремен. Најбоље гориво је или оригинално „зипо” у металним кантицама или сличне врсте специјалних мешавина за бензинске упаљаче, јер спорије испаравају од чистог („апотекарског”) бензина. Чист бензин је добар, јер једва да има мирис док сагорева, што је иначе сметња код специјалних горива. Што се кремена тиче, што тврђи, то бољи: дуже траје и мање прља фитиљ. Најбољи кремени су „ронсонови” црвени и „зипо” златни. Домаћи бели кремен је сувише мек.

При пуњењу треба пазити да се бензин не прелије около и упаљач ваља оставити неколико минута да вишак бензина изветри, иначе можете да опечете прсте. Специјалне мешавине за упаљаче су отровне и треба их чувати од деце. Не треба стављати више од једног кремена у цев упаљача, јер то слаби опругу. Ослабљену опругу је довољно пажљиво растегнути за 5-6 мм.

Фитиљ оригиналног „зипо” упаљача упреден је од азбестних влакана и бакарне жице која му даје крутост. Ако се пази, трајаће веома дуго. Основно је да се нов фитиљ умота при врху бакарном жицом да се не расцвета и пази да упаљач буде увек пун. При кресању на празан упаљач фитиљ сагорева без потребе. Чим фитиљ почне да пуцкета и усијава се, треба напунити упаљач.

С времена на време упаљач је добро очистити, нарочито фитиљ и точкић ■

Фантастика

Фредрик Браун

ЗАБРАЊЕНО КОЦКАЊЕ

Било му је неиздрживо да тако дуго чека да постане богат. Наједном се сетио сефа у самоуслузи.

Кад је Јустас Вибер изумео своју машину за време, постао је веома срећан човек. Знао је да је сада, тако рећи, читав свет његов, додуше само дотле док свој изум чува у тајности. Могао је лако да постане најбогатији човек на Земаљској кугли, да стекне богатство које је превазилазило и његове најлуђе снове. Треба само да оде на кратак пут у будућност и сазна којим је акцијама скочила цена и који ће коњи победити на тркама, а онда да се врати у садашњост и купи баш те акције и клади се на коње победнике.

Трке су, разуме се, долазиле на прво место јер му је за играње на берзи био потребан почетни капитал, а на коњским тркама могао је да почне каријеру будућег богаташа и са свега два долара. Нажалост, једине трке које су се у то време одржавале биле су у Јужној Калифорнији и Флориди – прилично далеко, а пут авионом коштао је око сто долара. Није имао ни делић те суме, а било би му потребно неколико недеља да уштеди сто долара од плате коју је зарађивао као чиновник у једној великој самоуслузи. С друге стране, било му је неиздрживо да тако дуго чека да постане богат.

Наједном се сетио сефа у самоуслузи у којој је радио у поподневној смени, од 13 до 21 час. У сефу ће бити најмање хиљаду долара, а на њему се налази брава подешена на одређено време. Шта може да буде погодније од машине за време да лако победи овакву браву.

Када је тога дана пошао на посао, понео је и свој изум. Машина није била гломазна. Напротив, направио ју је тако да може да стане у футролу од камере и није му било нимало тешко да је унесе у самоуслугу. Када је шешир и капут ставио у свој ормарић, оставио је тамо и машину за време.

Радио је у својој смени као и обично све до неколико минута пред затварање. А онда се сакрио иза гомиле картонских кутија у магацину. Био је сигуран да нико неће приметити да он није изашао. Али, за сваки случај, скоро читав сат остао је у свом скровишту, све док није био сигуран да су сви остали отишли.

Тек онда је изашао, узео своју машину за време из ормарића и отишао до сефа. Сеф је био подешен да се сам откључа дванаест часова после затварања радње, односно у девет ујутру. Јустас Вибер подесио је своју машину за време.

Чврсто је ухватио ручицу сефа јер је, испробавајући машину, научио да је све што је имао на себи или носио са собом путовало заједно с њим кроз време, а онда притиснуо дугме. У први мах ништа се није догодило, али наједном је чуо како шкљоца механизам сефа и у истом тренутку зачуо изненађене узвике и узбуђене гласове иза себе.

Други покушај

Осврнуо се и одмах схватио какву је грешку учинио: сада је било девет часова следећег јутра и службеници самоуслуге, они из преподневне смене, већ су дошли на посао. Они су открили да је сеф нестао и узбуђено окружили место где је он стајао када су се изненада сеф и Јустас Вибер појавили. Срећом, још је имао у руци машину за време. Брзо је вратио казаљку на нулу, што је значило на онај тренутак када је усавршио изум и поново притиснуо дугме.

Разуме се, нашао се тамо где је и почео и…

Фредрик Браун (1906–1972) био је амерички писац научне фантастике и мистерије, чувен по својим веома кратким причама (једна до три стране) с невероватним заплетима и изненађујућим завршецима, уз добру меру хумора. Једна од тих прича, „Арена", постала је сценарио за епизоду телевизијске серије „Звездане стазе". По сведочењу његове супруге, мрзео је да пише. Радио је уместо тога све друго – свирао флауту, играо шах с пријатељима, гњавио своју персијску мачку, и понекад отпутовао незнано куд аутобусом. Затим би се вратио кући, сео за писаћу машину и писао као навијен. Овог плодног и духовитог писца као узор наводе Филип К. Дик, Роберт Хајнлајн, Филип Хосе Фармер, Стивен Кинг ■

 Када је Јустас Вибер изумео своју машину за време, постао је веома срећан човек. Знао је да је сада такорећи читав свет његов. Додуше, само дотле док свој изум чува у тајности. Могао је лако да постане најбогатији човек на Земаљској кугли, да стекне богатство које је превазилазило његове најлуђе снове. Треба само да оде на кратак пут у будућност и сазна којим је акцијама скочила цена и који ће коњи победити на тркама, а онда да се врати у садашњост и купи баш те акције и клади се на коње победнике.

Трке су, разуме се, долазиле на прво место јер му за то није потребан почетни капитал, али није имао новца за авионску карту како би отишао до најближег места где се одржавају коњске трке.

Сетио се сефа у самоуслузи у којој је радио као чиновник. У сефу ће бити најмање хиљаду долара, а на њему се налазила брава подешена на одређено време. Таква брава мора да буде ситница за временску машину. Зато је, када је тога дана пошао на посао, понео машину за време у футроли камере и оставио је у свом ормарићу. Када је самоуслуга затворена у 21 час, сакрио

се у магацину и чекао још читав сат док није био сигуран да су сви отишли. Тада је узео машину из ормарића и отишао до сефа.

Поставио је машину дванаест часова унапред, а онда се брзо предомислио. То би значило да се нађе на истом месту следећег јутра у девет часова. Сеф ће се тада отворити, али ће и самоуслуга бити отворена и

пуна људи. Зато је поставио машину за време 24 часа у будућност, то јест за десет часова увече следећег дана, ухватио ручицу сефа и онда притиснуо дугме на машини за време.

У првом тренутку чинило му се да се ништа не догађа. А онда је установио да се ручка сефа окреће и сада је знао да је направио скок у следећи дан. И, разуме се, механизам се отворио у одређено време.

Брзо је отворио сеф, извадио из њега сав новац и гурнуо га у џепове.

Затим је пошао ка споредним вратима да изађе, али пре него што је стигао до њих и пре него што је подигао резу, пала му је на ум генијална мисао. Уместо да изађе кроз врата, он ће употребити своју машину за време, па ће не само повећати мистерију – јер никоме неће бити јасно како је лопов изашао а врата су остала закључана, него ће и себе вратити натраг у простор и време, у онај тренутак кад је завршио свој изум – дан и по пре пљачке. А онда ће у време када се одиграла пљачка имати чврст алиби: стићи ће да отпутује и налазиће се у неком хотелу на Флориди или Калифорнији, у сваком случају хиљаду миља далеко од места пљачке. О својој машини за време није мислио до тог тренутка као о изуму који може да му обезбеди алиби, али је сада схватио да је и за то веома подесна.

Трећи и последњи покушај

Када је Јустас Вибер изумео своју машину за време, знао је да је тада такорећи читав свет његов док год свој изум чува у тајности. Ако се клади на тркама, игра на берзи, може за кратко време да постане богаташ. Једино није имао ни пребијеног гроша у џепу.

Наједном се сетио самоуслуге у којој је радио и сефа чији је механизам био подешен временском бравом. Таква брава мора да је ситница за машину за време.

Сео је на ивицу кревета и почео да размишља. Машио се руком за џеп да узме цигарете и с њима извадио прегршт новчаница од десет долара. Истресао је и друге џепове и у сваком од њих нашао новац. Ставио је новац на кревет крај себе и кад је пребројао крупније новчанице, установио је да има око 1.500 долара.

А онда је схватио истину и почео да се смеје. Он је већ био у будућности и испразнио сеф у самоуслузи: а онда је искористио машину за време да се врати у тренутак када ју је завршио. А пошто се крађа по нормалном времену још није догодила, сада му је преостало да журно оде из града и нађе се хиљаду миља далеко од сцене преступа када се он заиста одиграо.

Два часа касније налазио се у авиону за Лос Анђелес, на путу за хиподром у Санта Аните, и озбиљно се задубио у мисли. Забрињавала га је чињеница да сада, кад иде у будућност, није знао ништа о ономе што се још није догодило. Али главно је да се новац вратио с њим у прошлост.

У Лос Анђелесу је узео такси и одвезао се до једног доброг хотела. Било је касно по подне. За тренутак је размишљао да ли да скокне у следећи дан, али се онда предомислио јер је био сувише поспан и уморан. Легао је у кревет и спавао скоро до подне следећег дана.

Саобраћај је био веома густ и такси није могао брзо да се пробија тако да је на хиподром стигао када је прва трка била завршена. Али имао је времена да прочита име победника на табли и да га забележи на рукаву кошуље. Посматрао је још пет трка не кладећи се ни у једној већ само записујући победнике. Одлучио је да се више не досађује и не чека последњу трку. Изашао је са тркалишта и пошао до једног заклоњеног места где нико није могао да га види. Поставио је казаљку своје машине за време два сата унатраг и притиснуо дугме.

Ништа се није догодило. Покушао је поново. Исти резултат.

Опоменули смо вас!

А онда је чуо иза себе неки глас који је рекао:

– Неће да ради! Ово је неактивирано поље.

Јустас се осврнуо и угледао испред себе два висока мушкарца: један је био плавокос а други црномањаст, обојица су држали руке у џеповима као да се у њима налази оружје.

– Ми смо временска полиција – рекао је црнокоси. – Из 21. века. Дошли смо да те казнимо за илегалну употребу машине за време

– А-а-ли – почео је Вибер да муца. – Ја се још нисам кладио.

– То је тачно – рекао је плавокоси човек. - А кад ми нађемо проналазача који машину за време употребљава да би добијао у било каквом облику коцке, ми га први пут опоменемо. Ишли смо за тобом у прошлост и установили да је прва примена машине била да украдеш новац из самоуслуге, а то је преступ у сваком веку.

Временски полицајац је извадио из џепа нешто што је неодређено подсећало на револвер.

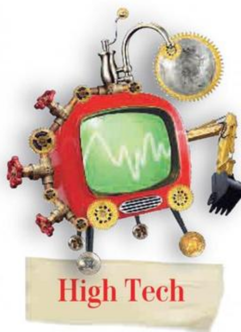
Јустас Вибер се повукао корак уназад.

– Не-не-н-е мислите...

– Мислим баш то – одговорио је плавокоси и повукао ороз.

Време Јустаса Вибера је истекло ■

ОПРЕМА

Помирите се с том неминовношћу: овог лета нећете пити узо лежећи у плићаку Егејског мора. Али то не може да вас спречи да набавите универзалну опрему за летовање на неком другом месту, по старом Грунфовом начелу: „боље нешто од нечега него ништа ни од чега".

БАЊСКИ ВЛОГИНГ

Како би изашао у сусрет жељама купаца, „Сони" је одлучио да тржишту представи камеру „zv-1" која је у потпуности прилагођена потребама трендсетера, инфлуенсера и влогера – што су само неразумљиви називи за особе које снимају најзанимљивије тренутке из својих живота и каче их на јавна места надајући се да ће постати славни и зарадити брдо новца. Наравно, највише брдо увек је оно на којем стоје *власници* јавног места (обично Пејџ, Брин и Закерберг), али се сада и „Сони" нада парцели на брду грамзивости и славољубивости Јутјуб стваралаца и интелектуалне немоћи њихових пратилаца.

Камера има препаметни систем за аутоматско изоштравање слике, потребан свакоме ко не уме или не жели да се завитлава са „прошловековним" подешавањем оштрине и планирањем кадрова. Ту је и сочиво чија жижна даљина није баш најбоља за снимање предела, али зато је мајсторско дело за снимање предмета на малој удаљености – рецимо, лица која стоје у непосредној близини камере (такорећи, селфи) или хране коју је неки кувар поставио на тањир (такорећи, „фуд порн"). LCD екран може да се окрене и постави поред камере како би стваралац могао да осмисли кадар који снима док држи ергономски обликовану дршку са командама за покретање и прекидање снимања, шкљоцање фотки, зумирање и закључавање команди. Ако се свему томе дода и сјајан микрофон за хватање звукова са два до три метра који се поставља на „хотшу" (лежиште у које може да се уметне додатни уређај, попут блица или микрофона), јасно је да је „Сони" одлучан у намери да искористи наивни оптимизам сиромашних духом, али богатих новцем ■

Sony ZV-1
Цена – 779 евра
sony.com

ЗА КОПНО

ТОЧАК ЗА СЕДАМ ГОРА

Инжењери тајванског предузећа „Гогоро” послужили су се малим триком: узели су мотор, батерије и сензоре који се обично уграђују у електричне бицикле и сместили их у коморе на осовини и унутар задњег точка свог модела „ијо 1”. На тај начин добили су распоред тежине због којег бисмо њихову машину мирне душе могли да назовемо спортским аутомобилом међу бициклима. Како би додатно нагласили спортски дух модела и учинили га што лакшим, постарали су се да га лише сваког непотребног дела, блатобрана, браника, ножице за паркирање, чак и седалне цеви.

Избор материјала такође је потпуно спортски пошто је рам од угљеничних влакана, па је читав бицикл лакши од просечног двогодишњег детета – свега 11,7 килограма. То значи да можете готово неосетно да га упртите на леђа и да се, рецимо, попнете на планину с које ћете се сјурити ризикујући живот и делове тела. Уз то, угљенична влакна су доказано сјајан материјал за упијање ивичњака и ударних рупа на сређеним градским улицама. Иако мала, уграђена батерија од 123 ватчаса припада најновијој генерацији „масковских” измишљотина, те може да обезбеди најдужи домет од 88 километара и да се потпуно напуни за свега два и по часа. Уз то, има и систем за блокирање мотора када је бицикл паркиран. Ако стварно волите спортски превоз, кад погледате цену, схватићете разлоге због којих га не поседујете ■

Eeyo 1
Цена – од 3.300 евра
eeyo.bike

ЏЕПНА НОСТАЛГИЈА

Ако сте ове године одлучили да отпутујете у Неум следећи џи-пи-ес упутства Сеада Мемића Вајте (Јабланица–Мостар–Метковић), сигурно сте осетили и ону врсту носталгије која се јавља при погледу на „заставу 101” отворених прозора са корпом на крову за коју су „змијама” прикачени кожни кофери са металним шналама. Исто нејасно и пријатно осећање окрепљујуће туге за минулим временима имаћете када угледате минијатурну „Сегину” конзолу „Гејм гир микро” која може да се окачи на привезак за кључеве којом год рутом да сте кренули ка босанском делу плавога Јадрана пратећи путеве некадашњих директора босанских предузећа.

Величина јој је 80 x 43 x 20 милиметара и има симпатични мали екран од 2,92 центиметра за који ће старијим корисницима сигурно бити потребна визуелна помагала: уграђено увеличавајуће стакло, рецимо „Оптикино”, са дебелим црним рамом. Ту је и мајушни звучник, утичница за слушалице и USB утичница преко које се уређај и пуни. С друге стране, на путу од Мостара према Неуму моћи ћете да игруцкате игрице и помоћу две AAA батерије које ће потрајати и неколико часова. Уређај се прави у 4 боје, а свака означава посебну комбинацију 4 игре. Ако се питате како да, дођавола, играте ишта на тако малом екрану и зашто би забога ико направио ишта толико мало са само 4 игре, онда сигурно никада нисте прашили босанске друмове кувајући се у возилу без климе и певајући Вајтине хитове када касетофон коначно поједе траку ■

Game Gear Micro
Цена – 40 евра
sega.com

С. Н.

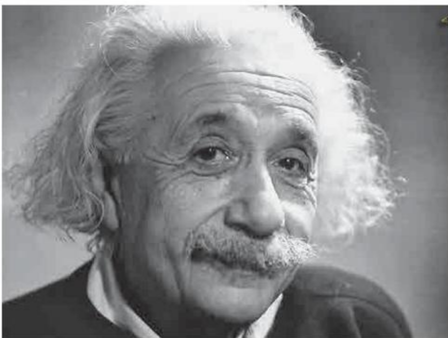

Хватање ветра

Ко је измислио бродска једра?
НЕБОЈША
Сента

Један од кључних проналазака човечанства било је **бродско једро.** Можда само на први поглед не изгледа тако, али досетити се да снага ветра може да се упрегне у разапето платно и омогући пловидбу заиста је била права мудрост која је красила древне Египћане још 3500. године пре наше ере. Према археолошким налазиштима, прва једра направљена су у земљи фараона. Омогућила су човеку да путује морима и открива непознате крајеве и цивилизације ■

Враголасто време

Да ли је време илузија?
ВЕРА
Београд

Платон је сматрао да је време непроменљиво, а да је живот варка. Галилео Галилеј бавио се филозофијом времена и досетио се како да га прикаже графиконом. **Алберт Ајнштајн** је рекао да је време само још једна димензија, четврта по реду (прве три су просторне: горе-доле, лево-десно и напред-назад, и с њима се сусрећемо сваког дана). Наше разумевање времена, тврдио је Ајнштајн, засновано је на схватању околине. Ма колико чудно звучало, што се брже крећете, време спорије тече. Најрадикалније виђење ове теорије гласи: прошлост, садашањост и будућност само су делићи наше маште, које је створио наш ум како не би изгледало да се све дешава истовремено. Ајнштајново виђење јединственог простор-времена лакше је разумети на хартији него у стварном свету. Време није као остале димензије – на пример, у оквиру њега, крећемо се само у једном смеру ■

Слоново уво боје вина

Добила сам на поклон бегонију „слоново уво". Како да је негујем?
ЕСТЕР
Суботица

Биљка коју сте добили, латинског назива *Begonia erythrophylla*, право је парче живе историје – у питању је једна од најстаријих хибридних бегонија које се и данас гаје, а настала је у Немачкој укрштањем *B. manicata* са *B. hydrocotylifolia* још 1845. године! Код нас је, због великих овалних листова, зову **„слоново уво"**. Једно време сматрана је доста „старомодном" собном биљком и многи је препознају као биљку коју су у детињству гајиле њихове баке. Међутим, ванвременска лепота њених листова, који су с лица маслинастозелени и глатки, а с наличја бордо, прошарани готово прозирним жилицама које се зракасто шире из средишта листа, учинила је да ова бегонија поново уђе у моду и омили и млађим колекционарима и узгајивачима собног биља.
Веома је лака за одржавање, брзо расте, треба јој само доста светла. Не сме да се превише залива, јер је довољно да је само једном оставите корења потопљеног у води да почне да трули. Гаји се због листова јер, иако цвета, цветићи на дугим стабљикама које надвисују остатак биљке ситни су и прилично неугледни. Расте тако што „пузи" по земљи и пушта жилице, тако да, уколико у неком тренутку постане превелика или неуредна, можете да је „поткрешете" одсецањем дела ризома са неколико листова. Ако одсечени део ризома већ има корен, можете одмах да га посадите у другу саксију. Ако нема, ставите га у воду и врло брзо ће се ожилити ■

Баш добро, врхунско

Шта значи ремек-дело?
ЈОВАН
Панчево

Израз ремек-дело користи се у нашем језику да би се означавало неко савршено, узорно, истински добро, врхунско, мајсторско остварење. Израз се обично употребљава када је реч о вредном уметничком делу – књижевном, музичком, сликарском, вајарском, грађевинском стваралаштву, или пак о остварењу природе. Такво

Ремек-дело наше уметности је и фреска „Белог анђела" из Цркве Вазнесења Христовог манастира Милешева настала у 13. веку

објашњење налази се и у „Речнику Матице српске".
Реч „ремек", прва у изразу, потиче из мађарског језика и примењује се на опис уметничких дела, а значи нешто изванредно, истински добро, вредно признања, мајсторско дело савршене израде и изванредног квалитета.
Исто значење речи примењује се и у нашем језику. Ипак, има језичких стручњака који сматрају да је реч „ремек" повратничка, односно да смо је преузели од Мађара, али да су је они пре тога примили од нас, Словена. Претпоставља се да је ова реч изведена из старословенског „ремесло" што значи „вештина, занат", на шта указује реч истог значења у руском језику или старински назив „ремесленик" за занатлију, рукотворца ■

Вода зна свој пут

Да ли ће се вода смрзнути иако нема простора за ширење?
ДУШАН
Београд

Вода ће се свакако смрзнути на ниској температури, само ће распоред молекула у унутрашњој грађи бити другачији него код „нормалног" леда. Под уобичајеним околностима вода се шири кад се смрзава. Ако нема довољно простора за ширење, ствара се приличан притисак док се вода хлади испод 4 степена Целзијуса. Притисак је довољан да разрмска стакло акоу у замрзивачу оставимо и заборавимо пивску боцу. Ако се не разлети спремиште у коме се налази, вода има решење за то: прерасподели своје молекуле тако да се више згусну. Енергија за овај поступак долази од повећаног притиска. Крајњи резултат је лед другачије грађе. Штавише, постоји најмање 11 врста леда другачије грађе (зависно од температуре и притиска), углавном веће густине од течне воде ■

Заостајање годишњих доба

Зашто летња дугодневица није најтоплији дан у години?
ДУШАН
Крагујевац

Летња дугодневица није најтоплији дан у години због појаве која се назива „заостајање годишњих доба" до које долази због тога што се ваздух не загрева непосредним деловањем Сунчевих зрака. Уместо тога, сунце загрева мора, океане и копно, а они спроводе топлоту у ваздух. Потребно је доста времена да се загреје копно, а још више да се загреје море, тако да температуре не достижу највише вредности ни доста дуго након летњег солстиција (дугодневице). У Европи температуре достижу највише вредности у јулу и августу, али постоје и изузеци када је северна Земљина полулопта у питању. На пример, **Сан Франциско,** који је са три стране окружен морем, не достиже највише температуре све до половине септембра ■

Логичке загонетке

РЕШЕЊА

1. РИБАРИ

Путник је платио 800 динара за једну порцију, те је сва уловљена риба вредела 2400 динара, што значи да је вредност једне рибе била 2400 : 8 = 300 динара. Улов првог рибара био је вредан 1500 динара, а другог 900 динара. Како су сви појели рибе у вредности од 800 динара, то значи да ће један рибар добити 700 динара, а други 100 динара

2. СЛУЧАЈНИ СУСРЕТ

Марко се дружио док је прешао 2/3 половине целог пута, односно док је прешао 1/3 целог пута

3. ДВА ДРУГА

Попили су девет сокова и пет лимунада, или три сока и 10 лимунада

4. ПОДЕЛА

Било је укупно 2025 динара

5. ПАКОВАЊЕ

Биће потребно три пута више кутија, односно 750

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

79

ПОЛИТИКИН забавник / главни и одговорни уредник Зефирино Граси. - Ћир. изд. - Год. 1, бр. 1 (28. фебруар 1939)-год. 3, бр. 220 (4. април 1941);год. 14, бр. 1 (5. јануар 1952)- . - Београд : Политика Магазин, 1939-1941;1952- (Београд : Политика АД). - 30 cm

Недељно
ISSN 0032-339X = Политикин забавник (Ћирилично изд.)
COBISS.SR-ID 16193794

Енигматика

РЕШЕЊА

АНАГРАМ

Белоглави суп

КОЊИЋЕВ СКОК

Боље је поштење у сиромаштву, него богатство без поштења

БЕЛА УКРШТЕНИЦА

Апстрактност, Том, Бо, Рим, аорта, она, идиом, Атри, оскар, Џастин Тимберлејк, Антонио, Ато, НИ, нитна, ЕХ, шиц, ратари, стрина, осип, Ава, Атила, о, кокош, зимус

ПОМИЦАЉКА

Колумбус, Олимпија

УКРШТЕНИЦА

Винсент ван Гог, алаун, арко, ла, р, „Звездана ноћ", Оли, свита, Ева, шева, уја, трон, ИД, накарада, и

Ништа без соли

Колико има соли у људском телу?

САЊА
Београд

Натријум-хлорид чини свега неколико десетих делова једног процента укупне масе тела, односно око 100 грама код одрасле особе просечне тежине. Иако је прекомерно уношење соли повезано с високим крвним притиском и раком желуца, со је незамењиви део хемије тела. Она игра кључну улогу у многим токовима у организму, од оних које има крв, па све до преноса нервних сигнала

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину • ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину • ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК **број 3576**

YU ISSN 0032-339X

Први број „Политикиног Забавника" изашао је 28. фебруара 1939. године

Издаје и штампа ПОЛИТИКА АД
Цетињска 1, 11001 Београд

За издавача
Зоран Мошорински
генерални директор

Главни и одговорни уредник
Зефирино Граси

Заменик главног и одговорног уредника
Петар Милатовић

Ликовно-графички уредник
Зоран Н. Ђорђевић

Редакција Ана Ацић
Немања Баћковић
Мила Божовић
Бранислав Вукомановић
Сања Лазић
Зорица Милошевић
Невена Мрђеновић
Срђан Николић
Предраг Петровић
Јелена Попадић
Урош Рајчевић
Весна Ракић
(документација и web)

Секретаријат Нина Раденковић
Редакција *Цетињска 1/II*
11001 Београд

Секретаријат 330-1452
Техничка редакција 330-1454
Претплата 330-1638; 330-1640; 330-1633
Огласни сектор 330-1567
Телефакс 011/337-3319

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.
Редакција не одговара за садржај огласа.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
1 месец (4 броја) 540,00 дин.
3 месеца (12 бројева) 1.620,00 дин.
6 месеци (26 бројева) 3.510,00 дин.
12 месеци (52 броја) 7.020,00 дин.
Текући рачун код Комерцијалне банке АД Београд: 205-16454-02
Претплату слати уз обавезну назнаку:
ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК".

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Полугодишња/возом: 155 EUR или противвредност осталих валута. *Полугодишња/авионом*: I група – Европа: 165 EUR. II група – Азија – Африка: 172 EUR. III група – Америка – Аустралија: 178 EUR или противвредност осталих валута.

ДЕВИЗНЕ УПЛАТЕ У EUR
(или противвредност осталих валута)
за иностранство вршити преко:

I CORRESPONDENT BANK
SWIFT - BIC: DEUTDEFF
Name: DEUTSCHE BANK AG
City, Country: FRANKFURT AM MAIN
GERMANY

II BENEFICIARY'S BANK
SWIFT - BIC: KOBBRSBG
Name: KOMERCIJALNA BANKA AD BEOGRAD
Street: SVETOG SAVE 14
City, Country: BEOGRAD
REPUBLIC OF SERBIA

III BENEFICIARY
IBAN/ Account Number: RS35205007010034051636
Name: POLITIKA AD - ZA NOVINSKO-IZDAVAČKU I GRAFIČKU DELATNOST
Street: CETINJSKA 1
City, Country: 11000 BEOGRAD
REPUBLIC OF SERBIA

Код уплате обавезно навести:
Претплата на лист ЗАБАВНИК
Копију уплате и адресу послати на:
ПОЛИТИКА АД , Претплата, Цетињска 1, Београд, Србија, на имејл: pretplata@politika-ad.com или на факс +381 11 3373-260, +381 11 3373-1853.
Интернет адреса: www.politikin-zabavnik.rs
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika-ad.com
https://www.facebook.com/Politikin-Zabavnik-15481474654/

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

НАСЛОВНА СТРАНА
Хуго Прат

И за време короне ми смо са омиљеним „Забавником"! **МАРКО, ИЗАБЕЛА** и **ПЕТРА** шаљу поздраве из далеке Калифорније и Националног парка Јосемити!

Шаљем Вам фотографију из Камбоџе код Краљевске палате у Бангкоку.
ТАМАРА КАТИЋ

„Забавник" се воли од малих ногу. Поздрав од **МЛАДЕНА** и **ВАСИЛИЈА** са Кубе.

Лијеп поздрав из БиХ – Јањске отоке.
МИЛИЦА ЛАКИЋ

На камповање никад без „Забавника". Поздрав из Морињa!
САВО и **УРОШ ЛАЈОВИЋ**

БИЛО КУДА, СА ЗАБАВНИКОМ СВУДА!
Невероватна је привръженост наших читалаца свом листу! За ову рубрику дневно нам стиже на десетине прилога и немогуће их је све одједном објавити, али ће сви, засигурно, бити објављени. Само стрпљења и „Забавник" под мишку. Привръженост је двосмерна улица.
Слике слати на адресу politikin.zabavnik@politika-ad.com ■

Рекли су ...

о питањима и одговорима

НИЈЕ ОДГОВОР КОЈИ ПРОСВЕЋУЈЕ, НЕГО ПИТАЊЕ.
Ежен Јонеско
француски драмски писац румунског порекла
(1909–1994)

ДА ЛИ ЈЕ ЧОВЕК ПАМЕТАН МОЖЕШ ПРОЦЕНИТИ ПО ЊЕГОВИМ ОДГОВОРИМА, А ДА ЛИ ЈЕ И МУДАР – ПО ЊЕГОВИМ ПИТАЊИМА.
Нагиб Махфуз
египатски писац и нобеловац
(1911–2006)

РАЧУНАРИ СУ НЕКОРИСНИ. ОНИ САМО ЗНАЈУ ДА ДАЈУ ОДГОВОРЕ.
Пабло Пикасо
шпански сликар
(1881–1973)

ПОСТАВЉАЊЕ ПИТАЊА ЈЕ ОЗБИЉАН ПОСАО. ИСТО КАО ШТО ЈЕ И СУОЧАВАЊЕ С ОДСУСТВОМ ПРАВОГ ОДГОВОРА.
Артур Милер
амерички драмски писац
(1915–2005)

У ПРАВОМ ПИТАЊУ ЛЕЖИ ПОЛОВИНА УМНОСТИ.
Франсис Бејкон
енглески филозоф и државник
(1561–1626)

ОНОМЕ КОЈИ ЗНА СВЕ ОДГОВОРЕ НИСУ ПОСТАВЉЕНА СВА ПИТАЊА.
Индијанска пословица

ЉУБАЗНОСТ ЈЕ НАЧИН ДА СЕ ДОБИЈЕ ПОЗИТИВАН ОДГОВОР БЕЗ ПОСТАВЉАЊА ЈАСНОГ ПИТАЊА.
Албер Ками
француски писац и нобеловац
(1913–1960)

СТВАРНО ОБРАЗОВАН ЧОВЕК ЈЕ ОНАЈ КОЈИ СХВАТА ДА НЕКА ПИТАЊА ОСТАЈУ УВЕК БЕЗ ОДГОВОРА.
Исак Б. Сингер
пољски писац јеврејског порекла и нобеловац
(1902–1991)

ОДГОВОРИ КОЈЕ ДОБИЈАШ ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ ЗАВИСЕ ОД ПИТАЊА КОЈА СЕБИ ПОСТАВЉАШ.
Маргарет Атвуд
канадска књижевница
(1939)

ЖИВИ С ПИТАЊИМА, МАКАР НЕ СХВАТАЈУЋИ ОДМАХ ДА ЋЕШ МОЖДА ЈЕДНОГ ДАЛЕКОГ ДАНА ДОЖИВЕТИ ОДГОВОРЕ.
Рајнер Марија Рилке
аустријски песник
(1875–1926)

СРЕЋНИМ СТИЦАЈЕМ ОКОЛНОСТИ ВЕЋИНА ПИТАЊА КОЈА ПРЕВАЗИЛАЗЕ ЧОВЕКОВО ЗНАЊЕ НЕ ПАДА МУ НА ПАМЕТ.
Џорџ Сантајана
амерички филозоф и песник
(1863–1952)

ЗАШТО ГУБИТАК ЉУБАВИ ТОЛИКО БОЛИ? НЕМАМ ВИШЕ ОДГОВОРЕ НА ТО; САМО ЖИВОТ КОЈИ САМ ПРОЖИВЕО.
Ентони Хопкинс
енглески глумац
(1937)

ПРЕ НЕГО ШТО ЗАПОЧНЕШ НЕКИ ПОСАО, ПОСТАВИ СЕБИ ТРИ ПИТАЊА: ЗАШТО ТО РАДИМ, КОЈИ БИ РЕЗУЛТАТ МОГАО ИЗ ТОГА ДА ПРОИСТЕКНЕ, ХОЋУ ЛИ У ТОМЕ БИТИ УСПЕШАН? САМО КАД ДОБРО ПРОМИСЛИШ И НАЂЕШ ЗАДОВОЉАВАЈУЋЕ ОДГОВОРЕ – КРЕНИ.
Ћанакја
индијски писац
(375–283. пре н. е)

ГАРФИЛД

www.facebook.com/garfield

Distributed by Universal Uclick

СВИШ! СВИШ! СВИШ!

© 2012 PAWS, INC. All Rights Reserved.
JIM DAVIS 10-28

ТО МОРА ДА ЈЕ БИО ДОБАР ХОРОР ФИЛМ